

EESTI MAJANDUS

MAJANDUSE JA STATISTIKA AJAKIRI

Vastutav toimetaja: N. Kõstner. Väljaandja: Eesti Majanduspoliitiline Selts.
Tallus: Tallinn, Lai tänav 38, tel. 18-66. Toimetaja telefon 29-39.
Tellimise hind: aastas 500 mk., poolaastas 260 mk., väljamaale kahekordne.

8. köide

Detsember 1926

Nr. 12

Rahareform ja Rahvaste Liit.

Meie seisame otsustava sammu ees. Väike riik Baltimere kaldal, kes oma alguse sai suurte üleilmiliste vapustuste silmapilgul, on viieaastase südi töö järele suutnud näidata oma majanduslikku ja poliitilist eluvõimet niivõrd, et Lääne-Euroopale ette pani oma riikliku ja majandusliku tuleviku usaldus-küsimuse, — Eesti vabariigile pikaajalise välislaenu andmise küsimuse.

Õeldakse, miks oli meil tarvis pöörata Lääne-Euroopa poole laenu saamiseks, kui meie omal jõul oleks suutnud edukäiku samuda, miks võlgneda väljamaale ja oma rahvamajandust kauadeks aastateks koormata uute võlakohustustega. Nii ütlevad need, kes puude taha metsa ei näe, kes sügavamat pilku ei suuda heita võitlusse meie majandusliku tuleviku eest, kes aru ei saa, millist hinda oleme pidanud maksma tagajärgede eest, millega nüüd uhkustame.

Seni läks Eesti edasi käsikaudu kobades aastast-aastasse ja päevast päeva kõiki oma jõudusid rakkes hoides ning kõike oma tagavarasid mobiliseerides, selleks, et maksku mis maksab tootejoudude arenemist forseerida. Kuid meie jõud ja tagavarad on piiratud, nad ei ole küllaldased selleks, et Euroopa majandusliku ja tehnilise arenemisega sammu pidada. Toetades oma võrdlemisi nõrgale jõule, peab meie rahvamajandus kas üleilmilisest arenemisest mäha jääma ehk samm sammult iseseisvuse kaotama või viimaks, üleliigse jõupingutuse tagajärjel murduma.

Oma eramajanduse arengu edu, millega viimaseid aastaid iseloomustatakse, mille najal on tervenendud kogu riik, võlgneme suurel määral väliskapitali sissevoolule, mis süstemaatiliselt tööstusse ja kaubandusse tõmmati meie suuremate kommertsbankade kaudu. Kui poleks olnud neil aastail miljardilisi peaaesjalikult lühiajalisi

väliskrediite, oleks võimata olnud see arenemine ja meie rahvamajanduse astumise ilmamajandusse, mis praegust seisukorda iseloomustab.

Teisest küljest aga oleme meie süstemaatiliselt oma riigimajanduse jõudu ülekoormanud eriti kardetavamal ja tundelikumal alal, rahvamajanduse riiklisel krediteerimisel ja läksime sel teel nii kaugele, et seisime mõõdapääsemata hädaohu ees, mis kõik meie saavutused oleks purustanud, mis oleks osutunud kogu majandussüsteemi ergukava keskkoha vähema vapustuse mõõdapääsemata tagajärjeks. Ülejõukäiv rahvamajanduse krediteerimine Eesti Panga poolt, aktivade külmumine, emissioonipanga likviidsuse kaotus, viis meid paratamatult rahasüsteemi murenemisele, kunstlikult finantseeritud rahvamajanduse kokkuvarisemisele. Finantseerimine riigi eelarve kaudu, mis on ehitatud rahvamajanduse tervete elementide ülemaksustamisele, sel teel saadud summade jaotamine krediiti vajavate kuid oma elujõulikkust mitte tõestanud ettevõtete ja majandusalade vahel mõjus hävitavalt tervete jõudude arenemise, sisemise kapitali kogunemise, euroopaliku raha- ja krediidisüsteemi loomise peale Eestis.

Meie osutusime ülesande ette kõrvaldada neid meie lähemale tulevikule nii hädaohtlikke ja majanduslikku arenemist eitavaid nähtusi, mis ilmsiks tulnud võitluses olemasolu eest, meie seisame tungiva vajaduse ees oma rahanduspoliitikat põhjalikult reformeerida. Kuid selle reformi eelduseks on välislaen, mis võimaldaks ülejõu finantseerimisest ülekoormatud riigi rahandusvankert kergendada ja meie majanduselu lõhki kärastatud tervikut uuesti üheks organismiks kokku liita.

Kuid tee välismaa rahailma oli meile veel suletud. Meie ei püüdnud ennast petta võimatute lootustega, nagu mõned teised riigid, et meil korda läheb kahtlaste vahemeeste kaudu, kellest kunagi puudust ei ole olnud, välislaenu saada. Meie teadsime liig hästi, kui vähe meid tuntakse Lääne-Euroopas, kuivõrd vähe seal meie poliitilise ja majandus-elu nähtustest aru saadakse, kui vähe meie rahaasjadest huvitatud ollakse. Meie saime aru, et veel mitu aastat vahetpidamata propaganda- ja valgustustööd tuleb teha selleks, et suuta astuda ilmaturule Eesti välislaenuga.

Sellepärast valisime meile ainsa sündsä tee, mis töotaks jaatavaid resultate, tee ilma rahaturule Rahvaste Liidu kaudu.

Alates 1920. a. hakkas Rahvaste Liit ühel ajal ilmapoliitiliste küsimuste lahendamisega tõsist tähepanu juhtima ka rahvusvahelist abi vajavate riikide rahandusliku ja majandusliku olukorra peale. Rahvusvahelisest majanduskonverentsist alates, mis kokku kutsuti Rahvaste Liidu poolt 1920. a. Brüsselis, kuni viimase majanduskon-

verentsini, tegi Rahvaste Liit energilisi katseid nii üldiste kui ka rahandus- ja majandusprobleemide lahendamiseks. Rahvaste Liit, tema juures tegutseva rahanduskomisjoni kaasabil, võttis kogu sel raskel ülemineku ajal oma peale kõrge vahemehe osa ilmamajandusest lahtirebenenud ehk sellega mitte veel seotud riikide ja maailma rahaturu vahel. Rahvaste Liidu vahetalitus erineb eravahetalitusest, kuna ta mitte otsekohe ei püüa kokku viia krediidi tarvitajat krediidi pakujaga, vaid tarvitab oma jõudu rahvusvahelist abi vajavas riigis sarnaste tingimuste loomiseks, mille olemasolemisel väliskrediidi saamine kergelt teostatavaks saab.

Välislaenule soodsate tingimuste loomises riikides, kellal üht ehk teistlaadi raskustega tegemist on, seisabki Rahvaste Liidu peaülesanne. Seda ülesannet teostates püüab Rahvaste Liit ühtaegu luua tarvilikke eeldusi laenu otstarbekohaseks tarvitamiseks ja leida garantiid tema kindlustuseks, jättes huvitatud poolte hooleks läbirääkimisi pidada laenu realiseerimise konkreetsete tingimuste üle. Niisugune viis on väga otstarbekohane ja annab soodsaid tagajärgi, sest et ta mitte juhuslikult ja väliselt ei katsu teatud maa finantsraskuseid lahendada, vaid kogu probleemi põhjaliku sisemise lahenduse oma ülesandeks seab. Peale selle sünnib tingimuste teostamine, mis välislaenu võimalikuks peavad tegema, Rahvaste Liidu kaasabil niisugustes oludas, et ta laenu saaja prestiihi ei puuduta, sest üht ehk teistlaadi Rahvaste Liidu kontroll, kelle liikmeks on ka laenutegija riik, ei või kunagi olla nii rusuv ja tuntav kui laenu andja väljamaa finantsgrupe kontroll. On teada kui rasket meeoleolu sünnitasid Prantsusmaal 1924. a. need tingimused, mis Ameerika Morgani panga poolt Prantsuse valitsusele 100 miljoni dollarilise laenu andmisel tehti, missugust laenu Prantsuse valitsus hädaliselt tarvitas frangi kursi hoidmiseks, kuna aga Rahvaste Liidu kaastöö rahandus- ja majanduslikkude tingimuste tervendamisel ning välislaenu tegemisel Austrias, Saksas, Kreekas, Danzigis, Bulgaarias jne. enesega kaasa löi otsekohele ja võrdlemisi kiirelt kõik neile maadele tarvilikud reformid ilma et nimetatud riikide rahvusvaheline prestiih kuidagi oleks kannatanud.

Väljamaa pankiir, kes nüüdsel ajal raskustesse sattunud riigile raha annab, nõuab paratamatult kontrolli ühe ehk teise reaalse väärtuse või tuluallika üle laenutegijas riigis. Tema segab ennast riigi sisemisse ellu, saavutab enesele seal pikemaks ajaks mõju ja püüab loomulikult oma seisukorda selleks ära kasutada, et võimalikult palju oma kasuks välja pigistada. Rahvaste Liidu kaasabil saadud laenu juures langeb see otsekohene rippuvus laenuandjast ära. Laenuvõtja

võib, tuges Rahvaste Liidu moraalsele toetusele, vabalt laenu realiseerimise tingimuste pärast kaubelda. Peale selle saab ta ühtlasi väga hinnalise toetuse Liidu ekspertide poolt rahanduse tervendamiseks tarvilikkude reformide ja saadud raha otstarbekohase tarvitamise organiseerimiseks. Et Rahvaste Liit ise kogu asjas rahaliselt kuvitatud ei ole, siis võivad tema esitajad erapooletult ja heatahtlikult oma tööd teha ja ennast tagasi tõmmata, niipea kui nende ülesanded täidetud on.

Eialgu pidi loomulikult Rahvaste Liidu tegevus rahanduse alal olema juhitud nende maade päästmiseks, kes rahanduslikult täiesti langenud olid ja omal jõul ei suutnud neist rasketest probleemidest üle saada mis pärast sõda nende ees üles kerkisid. Esimeseks Rahvaste Liidu katsetööks sel alal oli Austria päästmine, kes 1922. a. lõpuks täieliku lagunemiseni välja oli jõudnud. Rahvaste Liidu finantskomisjon uuris kogu asjade sisukorra üksikasjalikult läbi, töötas riigi uuesti ülesehitamise kava välja, mis sisaldas tarvilikke reforme ja ühtlasi ülesehitamise laenu kava, mille viimase läbiviimiseks käsoleval juhtumisel tarvilik oli peale Rahvaste Liidu soovitusel veel rea välisriikide otsekohest garantiid. Ning tõesti läks Liidu vahelesegamise abil korda Austriat tema kriitilisest ja välispidi peaaegu väljapääsemata seisukorrast välja aidata, lühikese aja jooksul £ 27 milj. laenu realiseerida, mis mahutati üheksal rahaturul, nimelt Londonis, New-Jorgis, Pariisis, Viinis, Roomas, Brüsselis, Amsterdamis, Stockholmis ja Genfis. Liidu ülemkomissari Dr. Zimmermanni (hollandlase) juhatuse all viidi läbi ettenähtud reformid. Austria rahanduslik ja majanduslik seisukord hakkas kiiresti paranema ja juba mõne aasta pärast oldi nii kaugel, et Liidu komissari abi enam tarvis ei olnud ja Austriat võimalus jäeti oma enese jõul edasi töötada.

Austria katse näitas täiesti selgelt, kui suurt osa Rahvaste Liit võib mängida pärast-sõjaaegse Euroopa rahanduslikul ja majanduslikul ülesehitamisel. Sellega oli Liidu edaspidine töö samal alal kindlustatud ja pärast esimesi katseid Austrias võis ta juba oma toetust üksikutele riikidele pakkuda ja neile rahvusvahelisel rahaturul laenusid korraldada palja oma soovitusel, ilma et selleks erilisi garantiisid Liidu enese või kolmandate riikide poolt tarvis oleks olnud.

Tähtsamateks R. L. järgnevatest operatsioonidest sel alal oli Ungari ja Saksamaa rahanduslik saneerimine, laenu sooritus Kreeka sõjapõgenejatele Türgimaalt ja Danzigi rahanduse korraldamine. Kõikidel nimetatud juhtumistel oli rahandussüsteem täielikult korrast ära läinud ja tema korraldamiseks oli tarvis 1) luua tarvilikku usaldust

riigi rahanduse vastu sise- ja väljamaal, 2) eelarve tasakaalu viia ja 3) maksusüsteem reformeerida. R. L. läks see igal pool võrdlemisi lühikese aja jooksul korda välislaenu abil seisukorra tervendamise eeltingimusi luua, millele sisemine tervenemine varsti järgnes. Nii läks korda uuesti normaaloludesse tagasi viia just kõige enam rikkiläänud ja lagunemisele kalduvad majanduslikud organismid Euroopas.

Pärast seda võis R. L. oma tähelpanu pöörata juba nende maade peale, kes tema poole mitte ei pööranud palvega, et neid kokkulangemisest päästa, vaid ainult kaastööd ja nõu palusid tarvilikkude reformide läbiviimiseks ja maailma rahaturuga kontakti loomiseks. Esimesena pöörasid niisuguses mõttes R. L. poole Bulgaaria ja Eesti. Mõlemad riigid ei tulnud R. L. mitte lihtsa elupäästmise palvega. Neil oli korda läinud omal jõul eelarveid tasakaalu viia, enam-vähem aktiivset kaubabilanssi saavutada ja ka valuutat kindlustada. Nad pöörasid R. L. poole, et toetust saada nende saavutuste edaspidiseks kindlustuseks, emissioonipankade reorganiseerimise, krediidisüsteemi tervendamise ja viimaseks otstarbeks välislaenude juuretömbamise teel. Rahvaste Liit tuli nende soovidele vastu: tema eksperdid õppisid täpselt tundma need haiged kohad, mis muidu terves maa organismis olemas olid, töötasid üheskoos kohalikkude jõududega tarvilikkude reformide kavade välja ja määrasid kindlaks need tingimused, mille täitmise korral Liidul võimalik oleks maailma rahaturul vastavatele riikidele tarvilikke laene soovitada. Bulgaaria on selle soovitusel juba ära tarvitanud ja Londoni turul suurema laenu teinud. Meil hakkavad eeltööd laenu asjus juba lõppema ja lähemal ajal võivad praktilised läbirääkimised laenu tegemiseks algada.

Neid läbirääkimisi algame meie pärast seda kui Rahvaste Liiduga kokkulepitud reformid läbi on viidud, mis meie majanduselu tervendamist peavad kindlustama. Meie saame täiesti tervetel ja kindlatel alustel organiseeritud emissioonipanga; võime laenu abil konsolideerida paljudele ettevõtetele üle jõu käivad võlad, mis Eesti Panga poolt antud; meie võime ühtaegu luua pikaajalise tööstus-krediitpanga ja oma valuutat kindlustada. Need reformid tasandavad teed välislaenu otstarbekohaseks tarvitamiseks meie krediidisüsteemi tervendamiseks ning edaspidiseks progressiivseks majanduslikuks arenemiseks.

Rahvaste Liit aitas meil tarvilikud reformikavad välja töötada. Ta avab meile tee välislaenu juure, kuid reformide edaspidisel praktilisel käsitamisel ja laenu kasutamisel maa arenemise üldistes huvides ripub kõik meist enestest ära, ripub ära sellest, kui palju meie oskame oma majanduslikku elu uutele tingimustele ja avanevatele võimalustele

kohandada. Niihästi reformid kui ka laen, mis Rahvaste Liidu abiga tehakse, ei ole mitte siht, vaid ainult abinõu maa tootejõu arendamiseks. Nad peavad rahvamajanduses ettevõtlikkust elustama, tema organiseerimisvõimet kasvatama ja tehnilist edu võimaldama. Nad peavad lahendama meie majanduse põhiprobleemi, nimelt aitama koguda sisemaal ja juure tõmmata välismailt kiiremaks arenemiseks nii hädatarvilikku kapitali. Pärast rahandusreformi teostamist asub esiplaanile terves oma suuruses probleem, kuidas meie sisemist kapitali kogunemist kiirendada, mille abil võimalik oleks tootejoudusid tõsta, tööta tööliste töö leida ja ühtlasi väliskapitali rahvamajandusse tõmmata kõige kasulikumatel tingimustel, nimelt aktsiakapitali näol.

Rahvaste Liit aitas meid meie rahvamajanduse põhiprobleemide lahendamisele asuda, kuid nende probleemide lahendamine ise on täiel määral meie kätte jäänud ja ainult kui meil neist korda läheb otstarbekohaselt üle saada, võime ütelda, et seda usaldust õieti oleme tarvitanud, mis meile praegusel korral osaks saab.

RAHVASTE LIIT.

Finantskomitee.

C. 707. 1926. II.

Genfis, 8. detsembril 1926. a.

Pangandus- ja rahareform Eestis.

Finantskomitee aruanne.

Finantskomitee arutas Eesti valitsuse palvet nõuanda teatud finantsreformide asjus, mis valitsusel praegu väljatöötamisel on.

Eesti valitsus palus, et üks finantskomitee liigetest Eestisse sõidaks ja kohapeal seisukorraga tutvuneks. Vastavalt käis Monsieur Janssen Eestis (30. nov. — 2. det.) ja esitas komiteele aruande, täiendades seda suusõnaliste seletustega. Lisaks sellele oli komiteel võimalik täiendada seletusi saada Eesti rahaministrilt hra Sepalt ja finantseksperdilt hra Williamsonilt.

Eestkätt oleks vist otstarbekohane meele tuletada selle küsimuse ajalugu. 13. septembril 1924. a. palus Eesti valitsus nõukogu, anda autoriteetlikku arvamist Eesti rahandusliku ja finantsseisukorra kohta. Vastavalt palus nõukogu finantskomiteed küsimust arutada, et soovitud arvamist avaldada, mis otstarbeks delegatsioon Eestisse saadeti koosseisus hra Avenol, Rahvaste Liidu kindralsekretäri abi, ja hra

Loveday, majandusliku informatsiooni osakonna juhataja. Delegatsioon oli Eestis jaanuaris 1925. ja esitas aruande, mis finantskomitee poolt heaks kiideti ja nõukogu poolt märtsis 1925. kinnitati. (Doc. C. 240 nr. 92. 1925.). See aruanne sisaldas soovitusi, et olemasolev Eesti Panga põhikiri saaks nii täiendatud, et pank lõpulikult riigist rippumatuks saaks, et riigi metallireserv üle antaks Eesti Pangale, ning et ühtlasi üle antaks riigikassatähtede emissioon ning ühendataks panga emissiooniga. Peale selle asus finantskomitee seisukohale, et „enne kui seisukorda normaalseks võiks lugeda, tuleb Eesti Pank vabastada suurest hulgast külmanud krediitidest, millega ta on koormatud.“ Samal ajal soovitas komitee, et Eesti valitsus võiks kaalumisele võtta küsimuse asutada hüpoteek-instituut, kes kõik pikaajalised laenud, mida valitsus ise annab, üle võtaks. Just üldnimetatud soovitude praktilise elluviimise asjus ongi Eesti valitsus uuesti finantskomitee poole pööranud.

Komitee tahab alla kriipsutada fakti, et Eesti eelarve 1922. a. saadik tasakaalus on ja et maa majanduslik seisukord tuntavalt 2 viimase aasta jooksul on paranenud. Keskpank on aga koormatud suure illikviid-krediitide summaga, millest ta tingimata vabastada tuleb.

Finantskomitee on arvamisel, et selleks, et rahareformi läbi viia ja panga seisukorda likviidseks teha, on tarvilik, et valitsus teeks välislaenu, mis oleks kindlustatud teatud Eesti sissetulekutega. Skeemi, mis finantskomitee soovitab, võiks järgmiselt kokku võtta:

a) rahaseadus, b) emissioonipanga põhikirja reform, c) riigikassatähtede emissiooni emissioonipangale üleandmine ühes kulla ja teiste väärtustega, mis riigil oma emissiooni katteks on, d) hüpoteek-instituudi asutamine, e) välislaen.

I. Rahaseadus.

Finantskomitee soovitab ühtaegu panga põhikirjaga ka uue rahaseaduse välja anda. Ei ole arvatud soovitavaks, et Eesti peaks oma peale võtma kulu, mis on ühenduses kuldraha tegeliku käimalaskmisega. Rahasüsteem tuleks rajada kuld valuuta vahetuse standardil (gold exchange standard).

II. Emissioonipank.

Põhimõtted, millele tuleks rajada reformeeritud emissioonipanga põhikiri, oleks järgmised:

A. Operatsioonid (functions):

1. Pangal peab olema pangatähtede väljaandmise ainuõigus. Valitsusel ja kohalikkudel omavalitsustel ei pea tähtede emissiooni õigust

olema ega ka õigust pangast laenusid teha, erandiga, et valitsus võiks tulevaste sissetulekute arvel ajutiselt laenata, kusjuures tagasimaksu tingimused põhikirjas ette oleks nähtud.

2. Pank peab olema kesk-pank, mis täidaks pankade panga ülesandeid.

3. Pank peaks juhtima maa rahapoliitikat ja kindlaks määrama protsendi.

Tema kohus on rahaüksuse väärtust kõikumata hoida, ilma et ta katsuks tema väärtust tõsta või sellel laseks langeda.

Soovitatakse, nagu juba tähendatud, kuld valuuta vahetuse standard rahasüsteemi aluseks vastu võtta ja põhikiri peaks panka kohustama oma tähti kindlaväärtuslikus välisrahas välja lunestama kahe aasta pärast, pärast uue põhikirja maksmapanekut, ja raha kurssi hoidma kullapunktide piirides.

4. Pank ei peaks jooksvate arvete pealt protsente maksma ega tähtajalisi hoisumme vastu võtma.

5. Panga peategevuseks oleks kaubavekslite diskonteerimine, mis oleks kergesti realiseeritavad ja põhjeks reaalsel ja normaalsel tehingutel; neil vekslitel peaks olema vähemalt kahe solvent isiku allkirjad ja mitte pikem tähtpäev kui 90 päeva, väljaarvatud põllumajanduse ja metsatööstuse vekslid, mille tähtaeg võiks ulatada vastavalt 6. ja 9. kuuni.

Mingil tingimisel aga ei peaks pank andma kindlustamata laenusid ehk pikaajalisi krediite avama.

6. Pank peaks tegutsema riigi kassapidajana.

B. Panga valitsemine ja kontroll.

7. Eesti Pank tuleks asutada era-seltsina sissemakstud aktsiakapitaliga 500 milj. Emk.

On arvatud, et esialgu mõõdapääsemata on, et kogu aktsiate pakeet valitsuse poolt üle võetakse; kuid valitsus kohustub püüdma oma aktsiaid realiseerima kas avaliku emitteerimise teel ehk teisel viisil, niipea kui uue panga statuut kaks aastat maksmas on olnud.

8. Panga juhtimine peab olema usaldatud nõukogu kätte, kelle liigetest kuus peaks esitama maa üldiseid majanduslikke huvisid.

Panga president peaks olema nimetatud vabariigi valitsuse poolt viieks aastaks.

Kaks panga nõukogu liiget peaks olema määratud presidendi poolt

summas. Pärast seda jääks panga kätte, kui maha arvata 967 milj. nagu ülemal plus 1.800 milj. (£ 1 milj. ekvivalent) plus 200 milj., mis mahakirjutatud, laenude ja diskonto summa 2.915 milj. Viimasest summast, arvab finantskomitee, on umbes 1.500 milj. ehk küll likviidsemad kui eelpool nimetatud, siiski sisulikult pikaajalised. Tema soovib sellepärast, et need peaks emissioonipanka jääma ainult tingimisel, kui nad valitsuse poolt garanteeritud on ja nad nii ruttu kui võimalik likvideeritakse.

Panga nõuandja nõusolek tuleks saada niihästi krediitide valikul, mis hüpoteegi instituuti üle antakse, kui ka nende kohta, mis panka jääksid valitsuse garantii all.

Eesti Panga seisukord 30. sept. 1926. a. oli nagu allamal (milj. mk.):

Aktiiva.		Passiiva.	
Kuld	503	Kapital	250
Välisraha	27	Tagavarakapital	250
Väliskorresp.	202	Amortis. kapit.	7
Riigikassatähed ja vahetusraha.	413	Tsirkulatsioon	1.884
Välisvekslid	136	Tähtajalised hoitusummad	237
Sisevekslid	1.751	Valitsuse pikaajel. hoitusummad	2.373
Konto-korrent laenud.	3.479	Riigikassa ja riigiasutuste jooksv. arved	1.358
Muud laenud	652	Muud jooksvad arved	542
Garantiid ja akkred.	534	Kohustused välisvaluutas	79
Väärtpaberid	151	Akkreditt. ja garant.	537
Muud arved	357	Muud arved	689
	<u>8.205</u>		<u>8.205</u>

Kui eelpool soovitatud ümberkorraldused läbi viiakse, saaks see bilanss umbkaudu järgmise kuju (milj. mrk.):

Aktiiva.			Passiiva.	
Kuld: pank	503		Kapital	250
valitsus	537	1.040	Reservid	250
Välislaen		1.800	Amortisats. kapital	7
Välisnõudmised, netto		286	Pangatähed tsirkulatsioonis	3.432
Laenud ja diskont		5.882	Jooksvad arved	2.138
Valitsuse deposiit	967		(Garantiid)	537
Välislaen	1.800		Muud arved	689
Mahakirjutus	200	2.967	Mahakirjutus	200
(Garantiid)	534			489
Muud arved	357			
Väärtpaberid	151			
Vahetusraha	20			
		<u>7.103</u>		<u>7.103</u>

Kate = 58,6% jooksvatest kohustustest.

III. Hüpoteek-instituut.

Soovitatakse, et pikaajalised aktivad kogusummas 2.767.000.000.—mk. Eesti Eangalt üle antaks eriti valitsuse poolt asutatud Hüpoteegi instituudile. Selle instituudi esimene ülesanne oleks vähehaaval likvideerida väljasolevad laenud; kuid ta võiks ka uusi laenusid anda oma enese kapitalist või teistest summadest, mis saadaks tema enese obligatsioonide müügist, ilma et ta ühelgi juhtumisel emissioonipanga abi tarvitaks.

See hüpoteek-instituut oleks valitsuse otsekoheise kontrolli all.

Komitee on arvamisel, et instituut peaks saama tegevuskapitaliks £ 350.000.—

IV. Välislaen.

a) rahvusvaheline laen, millest realiseeruks efektiivselt £ 1.350.000, on sellega tarvilik.

b) Finants-komitee soovib, et see laen oleks kindlustatud teatud Eesti riigi sissetulekutega, ühes tingimisega, et lisa-tulusid kindlustuseks antaks kui nimetatutest ei jätku, ja et need kindlustuseks määratud tulud usaldusmehe kontrolli alla antaks, kelle nimetaks Rahvaste Liidu nõukogu protokollil alusel, mille kava sellele aruandele juure lisatud.

c) Finants-komitee soovib, et tulud, mis laenu teenistuse kindlustuseks peaks olema, oleks:

aktsiisid a) tubaka, b) õlle, c) tikkude ja teiste vähemate artiklite pealt.

Nende aktsiiside tegelik sissetulek oli 1925. a. 488 milj. Emk. 1926/7 a. eelarve järele on see tulu hinnatud Mk. 500 milj., millest 400 milj. tubakast ja suurem osa ülejäägist — õllest. On põhjust arvamiseks, seniseid sissetulekuid arvesse võttes, et tegelikud sissetulekud aktsiisidest käesoleval aastal ületavad eelarve vähemalt 50 milj. Emk. võrra.

Kui sissetulek nendest tuludest küllaldane ei peaks olema, tuleks usaldusmeest volitada protokollil art. II põhjal veel teisi tuluseid lisa-kindlustusena nõuda.

Finants-komitee arvab aga, et aktsiisi tuludest esialgselt küllalt oleks.

Finants-komitee soovib, et need nimetatud tulud saaks kantud blokeeritud arvele, mis oleks usaldusmehe käsutuses, ja et peaks olema tema kohus neid summasid kinni pidada, mis laenu teenistuseks tarvilikud on.

Komitee diskuteeris juba Eesti rahaministriga esialgsed raha-seaduse, riigikassa emissiooni pangale üleandmise ja Eesti Panga reformi

kavasid ühes panga põhikirjaga ja üldistes põhimõtetes on selles asjas kokku lepitud. Komitee paneb ette kas ise ehk alamkomitee kaudu seaduse eelnõude lõpuliku teksti heaks kiita, nagu protokollis art. V ette nähtud.

Komitee paneb ette nõukogule heaksarvamiseks Monsieur Jansen'i kui usaldusmehe laenu jaoks.

Lõpuks soovivad komitee ligipandud protokollis kava allakirjutamiseks volitatud Eesti valitsuse esitaja poolt.

RAHVASTE LIIT.

Genfis, 8. detsembril 1926. a.

Raha- ja pangareform Eestis.

Protokoll.

Kuna Eesti valitsus on teinud teatud ettepanekuid laenu tegemise asjus, millest saadud summad saaks tarvitatud rahaüksuse kulla ehk kulla kursi (gold exchange) alusele viimiseks ja Eesti Panga vabastamiseks teatud aktivadest, mis emissioonipangale mitte kohased ei ole, ning hüpoteek-instituudi asutamiseks selle viimase ülesande täitmiseks, ja kuna soovivad on, et seesugune laen saaks tehtud Rahvaste Liidu toetusel,

ning kuna nõukogu selleks otstarbeks käesoleva protokollis on heaks kiitnud, —

aktsepteerib allakirjutaja, olles seks otstarbeks tarvilikult volitatud Eesti nimel järgmised tingimused:

Artikkel I.

Laen.

§ 1. Artikkel IV. ettenähtud kavatsuste läbiviimiseks ja eeltingimusega, et Eesti seadusandlikud asutused tarvilikud artikkel V. ettenähtud seadusandlikud aktid kinnitavad, mis Rahvaste Liidu finantskomitee heakskiitmist leidnud, võib Eesti valitsus emitteerida laenu, otstarvete jaoks, mis hiljem selles protokollis nimetatud, millest saaks realiseeritud efektiivne summa mitte rohkem kui £ 1.350.000. Emitteerimise, läbirääkimiste ja üleandmise (delivery) kulud tulevad eelnimetatud netto-kapitalisummale juure lisada.

§ 2. Laenust saadud summat ei või teisiti tarvitada kui ainult kooskõlas käesoleva protokolliga tingimustega.

§ 3. § 1. all kavatsatud laenu kapital ja intressid kuuluvad maksmisele Eesti valitsuse poolt ilma ühegi mahaarvamiseta Eesti riigi kasuks maksude, lõivude või muude kohustuste näol.

§ 4. Laenu tingimused ning emissiooni kurss, intresside kõrgus, amortisatsioon, emiteerimise, läbirääkimiste ja üleandmise kulud tulevad Rahvaste Liidu finantskomitee poolt selleks eriti nimetatud isikule heakskiitmiseks ette panna; annuiteedi summa, mis laenu intresside ja amortisatsiooni maksmiseks tarvilik on, peab sel samal viisil heakskiidetud olema.

§ 5. Laenust realiseeritud summa tuleb maksta eri-arvele ehk eri-arvetele Rahvaste Liidu poolt nimetatud usaldusmehe (Trustee) näpunäidete järel (art. 3), missuguseid arveid ainult see usaldusmees, ehk isik ehk isikud, keda tema selleks nimetab, käsutada (to control) võivad.

Artikkel II.

Kindlustused.

§ 1. Eesti valitsus annab kindlustuseks art. I. kavatsatud laenu eest järgmised tulud: aktsiisimaksud

- a) tubaka pealt,
- b) õlle pealt,
- c) tikkude ja teiste vähemate artiklite pealt.

§ 2. Summa, mis laenu intresside maksmiseks ja amortisatsiooniks tarvis läheb, ühes summaga, mis ükskõik missuguse varemalt tehtud laenu intressideks ja tasumiseks läheb ja millel õigus on iga teise kindlustatud laenuga pari passu käsitatud saada, peab olema ja peab jääma esimeseks kohustuseks (first charge), mis § 1 nimetatud tuludest makstakse ja Eesti valitsus peab tunnustama, et need tulud selle kohustusega koormatud on.

§ 3. Nimetatud tulusid ei või tarvitada ühegi uue laenu kindlustuseks ilma käesoleva laenu usaldusmehe nõusolekuta.

§ 4. Eesti valitsus ei tee ühtegi korraldust, mis usaldusmehe arvates võiks ülemal § 1 nimetatud tulude üldsummat vähendada seesugusel määral, mis laenu obligatsioonide omanikkude kindlustust ähvardaks.

Kõik otsused, mis usaldusmehe poolt selle paragrahvi alusel tehtakse, tulevad nõukogu poolt kinnitusele, kui 14 päeva jook-

sul pärast igasuguse otsuse teatamist usaldusmehe poolt Eesti valitsusele viimane selle otsuse vastu apelleerib nõukogu poole.

§ 5. Kui üldsissetulek, mingisuguse finantsaasta veerandi jooksul ülalnimetatud tuludest (of the revenues or assets already assigned) leitakse vähem olema kui 150% ühest veerandist aastasest laenu, intressiks ja amortisatsiooniks määratud summast, võib usaldusmees nõuda, et lisa-kindlustusi tulude ehk teiste maksude (other assets) näol antakse, mis kindlustaks viibimata üldist tõusmist määratud protsentuaalse vahekorran. Vaidluse korral on Eesti valitsusel õigus apelleerida nõukogu poole 14 päeva jooksul pärast notifikatsiooni saatmist seesuguse nõudmise asjus kas põhjusel, et üldsissetulekud ühelgi veerandaastal ei ole langenud alla 150% veerandist eelnimetatud aasta summast, või põhjusel, et nõutud lisakindlustused mitte tarvilikud ei ole protsentuaalse vahekorra restaureerimiseks.

Artikkel III.

Usaldusmees.

§ 1. Rahvaste Liidu nõukogu määrab usaldusmehe laenu jaoks ja Eesti valitsus aktsepteerib, et usaldusmees oma funktsioone täidab ja akte teostab, mis selle protokollil põhjal tema peale pandud, seni kui laen ja iga selle laenu osa täielikult tasutud on.

Eesti valitsus annab usaldusmehele igasugust informatsiooni, mis viimane võiks küsida oma ülesande täitmiseks.

§ 2. Tulud, mis art. II § 1 nimetatud, tulevad maksta eriarvele niipea kui nad sisse tulevad otstarbega, et laenu teenimist kindlustada. Ainult usaldusmees ehk isik või isikud, kes tema poolt selleks nimetatud, võivad seda arvet käsutada.

§ 3. Selle arve ülejäägid, mida mitte kinni pidada ei või järgnevate määruste ehk laenu tegemise tingimuste põhjal, makstakse Eesti valitsusele tagasi, kuid jäävad äraolenevaks usaldusmehe võimust, kui laenu tasumine korraldus on olnud, nagu § 5 b alamal ette nähtud.

§ 4. Iga isiku ehk isikute tasu, kes usaldusmehe poolt nimetatud on käesoleva art. § 2 ja art. I, § 5 nimetatud arveid kontrollerima (käsutama), määratakse usaldusmehe poolt kindlaks kokkuleppel Eesti valitsusega ehk arvamiste lahkuminekul Rahvaste Liidu nõukogu poolt.

§ 5. Tingimused, mille alusel laen emiteeritakse, peavad muu seas sisaldama: a) Eeskirju summade kohta, mis nimetatud tähtaega-

del usaldusmehe poolt kõrvale pandakse ja määratakse laenu teenimiseks, selle hulka arvatud intressid, amortisatsioon ja kõik muud kohustused, komisioonid ja teised maksud, mis Eesti valitsus laenuga ühenduses peab toimima, b) usaldusmehe õigust kinni pidada, sisse nõuda (collect) ehk teisel teel ülalnimetatud tuludest (ühesarvatud ka need võimalikud teised tulud, mis laenu teenimise kindlustuseks art. 2 § 5 hiljem antud, koguda tarvilikke summe selleks, et heaks teha Eesti valitsuse korratusi oma kohustuste täitmisel, mis laenu tingimused sisaldavad.

Artikkel IV.

Laenu tarvitamine.

§ 1. Laenust realiseeritud summa tuleb tarvitada ja usaldusmees peab lubama sellest summast maksmisi teha ainult järgmistel otstarvetel: 1) Eesti valitsuse maks emissioonipangale summas £ 1.000.000. tasuks ülevõetud panga pikaajaliste aktivade eest. 2) Ülejäänud laenuosa tarvitamine Eesti valitsuse poolt hüpoteek-instituudi asutamiseks.

Artikkel V.

Seadusandlus.

§ 1. Eesti valitsus võtab oma peale Eesti seadusandvale kogule esitada kolme kuu jooksul pärast selle protokollil allakirjutamist a) seaduse eelnõu emissioonipanga reformeerimiseks, mis sisaldaks nimetatud panga põhikirja, b) seaduse eelnõu riigikassatähtede emissioonipangale üleandmise kohta, c) rahaseaduse.

Nimetatud seaduse eelnõud tulevad kokku seada finantskomitee aruande põhimõtetel (siia juure lisatud). Nende seaduste tekst tuleb heakskiitmiseks anda isiku ehk isikute kätte, keda finantskomitee seks otstarbeks nimetab.

Artikkel VI.

Nõuandja emissioonipanga juure.

§ 1. Valitsus määrab kolmeks aastaks nõuandjaks emissioonipanga juure isiku, keda soovitab Rahvaste Liigu nõukogu. Nõuandja õigused peavad olema panga põhikirjas ära määratud, mis kujutab enesest osa seadusandlusest ettenähtud art. 5 §-a.

Lõpu-artikkel (Protocol Article).

Kõik lahkarvamised, mis selle protokollil seletamisel avalikuks tulevad, lahendatakse Rahvaste Liidu nõukogu poolt.

Kõik otsused, mis Rahvaste Liidu nõukogu selle protokollil täitmisel teeb, tehtakse häälte enamusega.

See protokoll, millest prantsus- ja ingliskeelsed tekstid on autentilised, tuleb Eesti valitsuse poolt ratifitseerida ja ratifikatsioon Rahvaste Liidu sekretariaadis deponeerida niipea kui võimalik.

Allakirjutaja, seks otstarbeks tarvilikult volitatud, on selle protokollil alla kirjutanud.

Tehtud Genfis ühes eksemplaaris Detsembri 8 päeval 1926. a. missugune eksemplar deponeeritakse Rahvaste Liidu sekretariaadis ja registreeritakse viibimata.

Eesti rahaminister. (allkiri)

Rahaseaduse eelnõu.

§ 1. Eesti rahaüksuseks on taaler, mille väärtus võrdub 100/248 grammi puhta kulla väärtusele. Taaler jaguneb 100 krossiks. Iga senini liikvel oleva marga väärtus võrdub ühele selle seadusega maksmapandavale krossile.

§ 2. Seaduslikuks maksuvahendiks igas summas on Eesti Panga poolt väljaantavad tähed.

§ 3. Taalri väärtuse kindlustamiseks on Eesti Pank kohustatud oma põhikirjas ettenähtud korras oma tähti välisvaluuta vastu nõudmisel ümber vahetama panga põhikirja § 3. ettenähtud korras.

§ 4. Vahetusraha lööb riigikassa hõbedast, vasest, niklist või teistest mettallidest või nende segudest. Vahetusrahad on kahetaalrilised, ühetaalrilised, viiekümne krossilised, kahekümneviie krossilised kümnekrossilised, viiekrossilised, kolmekrossilised ja ühekrossilised.

§ 5. Kahe- ja ühetaalrilised vahetusrahad peavad sisaldama vähemalt viissada tuhandikku hõbedat, muidu määratakse kõikide vahetusrahade kokkuseade raskus, moodud ning väline kuju rahaministri ettepanekul vabariigi valitsuse poolt. Rahade kirjeldus avaldatakse „Riigi Teatajas“.

§ 6. Kuni kahe- ja ühetaalrilist ning viiekümne ja kahekümneviiekrossilist vahetusraha tarvilikul määral ei ole loodud, võib riigikassa paberist vahetusraha välja lasta neissamades nimisummates, silmas pidades, et liikvele lastud metall- ja selles paragrahvis tähendatud paberist vahetusraha kogusumma ei tohi mitte ületada § 7-das tähendatud määra ja et mõlema liigi vahetusraha liikvele laskmine sünniks sama paragrahvi tingimustel.

See paberist vahetusraha tuleb liikvelts ära korjata, niipea kui metallraha vastavates nimiväärtustes (§ 5.) tarvilikul määral on löödud.

§ 7. Kahe- ja ühetaalrilisi vahetusrahasid ei tohi riigikassa rohkem liikvele lasta kui kuus taalert elaniku kohta viimase rahvalugemise andmetel. Väheina nimiväärtusega vahetusraha ei tohi rohkem liikvele lasta, kui 3 taalert elaniku kohta.

Riigikassa laseb uut metall- (§ 4.) ja paberist (§ 6.) vahetusraha liikvele ainult Eesti Panga nõudmisel ja tema kaudu ning on kohustatud Eesti Pangalt mõlemat liiki vahetusraha tagasi võtma ümargustes sadades taalrites igas summas.

§ 8. Kahe- ja ühetaalriliste hõbevahetusrahade juures võib proovi kõrvalekaldumine olla kõige rohkem kümme tuhandikku puhast hõbedat ja kaalus mitte üle seitsme tuhandiku.

Vähemate vahetusrahade kaalu ja kokkuseade ning lubatud kõrvalekaldumised määrab kindlaks rahaministri eitepanekul Vabariigi Valitsus.

§ 9. Metallvahetusraha ei võta Eesti Pank ja selle osakonnad seadusliku maksuvahendina vastu, kui selle väärtuse numbrid ära on kustunud ja võimata on tema löömise aega kindlaks teha. Eraläbikäimises kaob kohustus vahetusraha vastu võtta, kui selle väärtuse numbrid on ebaselged. Paberist vahetusrahade (§ 6.) kohta annab sellekohased määrused rahaminister.

§ 10. Vahetusraha liikumiselt kõrvaldamise korral peab rahaministri poolt määratud ümbervahetamise tähtaeg olema vähemalt kuus kuud. Selle aja jooksul peavad ümbervahetamist toimetama kõik Eesti Panga osakonnad. Ühe aasta jooksul pärast ümbervahetuse tähtaja lõppu võetakse liikumiselt kõrvaldatud raha vastu Eesti Panga peakassas. Peale selle kaotab liikumisest kõrvaldatud raha täielikult oma maksvuse ja teda ei võeta ei maksudeks ega vahetamiseks vastu.

§ 11. Metallvahetusraha, mis rikutud viilimise, kaapimise, keemilisel või muul teel, kaotab omaduse olla seaduslikuks maksu abinõuks. Eesti Pank maksab selle eest täishinna, kui raha mitte üle 5% oma kaalust kaotanud ei ole ning tõestatud ei ole, et raha vahetaja seda ise pahatahtlikult on rikkunud.

§ 12. Kahe- ja ühetaalrilist vahetusraha on eraisikud ja ametiasutused kohustatud vastu võtma kuni viiekümne taalrini viie, kümne, ja kahekümneviie krossilist vahetusraha kuni kümne taalrini, vähemanimetuslist vahetusraha kuni kahe taalrini.

Eesti Pank ja tema osakonnad on kohustatud igasugust käesolevas seaduses nimetatud raha vastu võtma igasuguses summas, välja arvatud § 11 ettenähtud juhtumised.

§ 13. Raha, mis eraläbikäimises oma seadusliku maksujõu on kaotanud (§ 9. ja § 11.), Eesti Pangast enam liikvele ei lasta. Riigikassa on kohustatud seda panga nõudmisel uue vastu vahetama.

§ 14. Käesoleva seaduse jõusseastumisega kaotatakse senise liikvel olnud marga alajaotus pennidesse. Kohustused, mille üldsumma on alla ühe marga, arvatakse üheks krossiks; suuremates kohustus-tes summad kuni 50 pennini tasumisele ei tule ja summad üle 50 penni arvatakse üheks krossiks, peale „Riigikassatähtede ja vahetus-
tähtede emissiooni lõpetamise seaduse“ § 3. ettenähtud erandi.

§ 15. Hüpoteegid, mis on ingrosseeritud kinnistusraamatutes senistes Eesti markades või kuldkroonides, loetakse maksvaks selle seadusega maksmapandud taalrites (§ 1.), kusjuures üks taaler arva-
takse võrdseks senisele sajale margale ehk ühele kuldkroonile.

§ 16. See seadus astub jõusse ühel ajal Eesti Panga põhikirja seaduse jõusseastumisega.

Seletuskiri

rahaseaduse juure.

Raha ringvoolu küsimused seisavad meil päevakorras sest ajast peale kui Eesti mark loodi. Juba 1922. aastast saadik on Eesti raha-
süsteemi reformi küsimuste kallal töötanud, kuid tegelikke samme sel alal tuli mitmesugustel põhjustel edasi lükata. Tähtsamaks neist põh-
justest oli see, et sõja lõppemisel rahvamajanduse üleschitamise otstar-
bega riik ja Eesti Pank olid sunnitud oma tagavaradega niisugusel
määral eramajandust finantseerima, et need kulla ja välisvaluuta taga-
varad, mis riigil olemas olid, liig napiks jäid selleks, et rahasüsteemi
omal jõul kindlale s. t. kulla alusele viia. Meie oleme küll suutnud
1923/24. aasta raske rekonstruktsiooni kriisi omal jõul üle elada ja ka
Eesti mark on sellest ilma suuremate vapustusteta välja tulnud, kuid tõsi-
seks rahasüsteemi ümberkorralduseks ei olnud riigil tarvilikke ressursse.

Et seisukorra kohta autoriteetlikku arvamist saada, palus vabariigi
valitsus toleaege rahaministri hra O. Strandman'i initsiatiivil Rahvaste
Liitu oma asjatundjaid meie seisukorraga tutvunema saata ja oma nõu
edaspidiste korralduste alal anda. Selle tutvunemisreisi tagajärg oli Rah-
vaste Liidu finantskomitee aruanne, mis lõppes järgmiste soovitustega:

„Eesti valitsus võiks vahest arutamisele võtta, praegu maks-
vat Eesti Panga põhikirja ses mõttes revideerida, et pank teha

täiesti iseseisvaks riigist ja teda lõpulikult lahutada rahaministeeriumist. See reform tuleks läbi viia vahest ehk umbes samadel põhimõtetel kui need, mis aluseks on Austria, Ungari ja Danzigi emissioonipankadel. Kui Eesti Pank saaks reorganiseeritud, oleks tarvis temale ligi tõmmata eksperte, kes keskpangaasjandusega hästi tuttavad on.

Ühtlasi tuleks Eesti Pangale üle anda kogu riigi kulla tagavara ning riigi oma emissioon.

Pangal tuleks põhjalikult oma portfelli revideerida ja kõik niisugused laenud ja vekslid eraldada, mis mitte 10 kuu jooksul sissenõuetavad ei ole ning üle anda teistele asutustele, mis Eesti Pangast täiesti lahus töötaks."

Seks otstarbeks soovivad Rahvaste Liidu eksperdid asutada iseseisva hüpoteekpanga, mida nad ette kujutavad mitte üksi tööstusvaid ka põllupangana.

Ehk küll Rahvaste Liidu ekspertide arvamine oli, et olemasolevate valuuta tagavaradega, mis 1924. aasta lõpul alanesid 49% tegelikust ringvoolust, Eestil võimalik on iseseisvalt ja ilma välise abita kogu reorganisatsioonitööd läbi viia, on seisukord vahepeal, mis puutub emissioonipangasse, samm-sammult nõrgenenud ja meie praegune emissiooni kate ulatab teatavasti ainult umbes 40%-ni. Sellepärast, kui käesoleva aasta kevadel rahareformi eeltööd rahaministeeriumi poolt uuesti käsile võeti, tuldi peagi otsusele, et kuigi mitte päris võimata ei ole omal jõul rahareformi läbi viia, see siiski teatud riisikoga ühenduses on ja eriti ses mõttes kardetav, et kõik maa vabad valuuta ressursid rahaüksuse kindlustamise otstarbel tuleksid immobiliseerida ja aktiivsest majandusringvoolust eraldada, mis meie üldise majandusliku läbikäigu peale kahtlemata veel enam kokkutõmbavalt mõjuks ja majanduselu mitte ei laseks neist kammitsatest vabaneda, millesse valitsev kapitali puudus teda kütkenud. Mitte üksi juhtuda võivate loodusjõuliste äparduste pärast, nagu viljaikaldused või ebasoodsad talved metsatöö jaoks ei peetud hädaohlikuks liig väikeste reservidega rahaüksust kulla väärtusega siduma hakata, vaid ka rahvamajanduse üldise arenemise seisukohalt peeti seda sammu liig julgeks, seda enam, et just sel ajal Poola vast hiljuti stabiliseeritud valuuta rahvamajanduse kapitalitarbe surve all kõikuma hakkas ja Lätis, kus 1922. a. lõpul rahaministri R. Kalningi energiliste võtetega rahasüsteem vähemalt vormilikult oli kulla alusele viidud, kuuldused hakkasid tulema raskustest, mis sedasama laadi olid nagu Eesti neid üle elas ja veel praegugi elab.

Neil kaalutlustel töötas rahaministeerium küll tarvilikud reformikavad välja, aga astus ühtlasi ka samme tarvilikkude valuuta reservide soetamiseks, mida kogu reformi korraliku läbiviimise eelduseks ja pandiks peeti. Need sammud on nüüd tagajärgi annud ja eeldusega, et riigikogu vabariigi valitsusele tarvilikud volitused annab välislaenu tegemiseks, esitab rahaministeerium käesoleva seaduse-eelnõu, mis meie rahasüsteemi kindlale alusele peab rajama.

Esimene ülesanne, mis iga tasakaalu kaotanud rahasüsteemi saneerimisel eestkätt lahendada tuleb, on rahaüksuse väärtuse stabiliseerimine. See ülesanne on Eestis lahendatud, sest Eesti mark on teatavasti juba kauemat aega olnud täiesti kindel ja tema väärtuse järele on juba kogu majanduselu ennast kohandanud. Raha lõpulik reform peab ainult selle stabiliteedi juba seaduse normidega kindlustama. Võttes arutusele küsimuse, kui suur see uus seaduslikul teel kindlustatud, kindla väärtusega rahaüksus peaks olema, oli selge juba algusest peale, et see üksus peaks olema mingisugune kõige lihtsam mitmekordne käesolevast stabiliseeritud margast, et igasugustest raskustest, vahetumärkide ümbertrükkimisest ja vahetusraha ümberlöömisest, mis suurte kuludega ühenduses on, mööda pääseda, ning teiselt poolt raha ringvoolus mitte soovimata raskuseid ümberarvamiste suhtes tekitada. Sellepärast jäeti kõrvale varemalt hellitatud mõte rahasüsteemi kuldfrangi alusele rajada, sest et praegune marga pariteet frangi vastu (1 fr. — 72 mk.) selleks väga ebasoodne vahekord on, kui soovitav muidu ka ühine rahaüksus meie lähema lõunanaabriga ei oleks. Kõrvale jäeti ka asjatundvalt poolt kaalumiseks soovitatud mõte uueks rahaüksuseks võtta $1\frac{1}{3}$ kuldfrangi, s. i. 96 Smk. Sel korral oleks vahekord Läti valuutaga saanud kui 4:3 ja ka teiste naabrivaluutadega väga lihtsaks muutnud (1 rbl. = 2,001 uut üksust, üks uus üksus = 10,01 Smk.). Selle kavatsuse läbiviimine oleks nõudnud umbes 4% praeguse marga kursi langeda laskmist, mis, ehk ta küll väike on, siiski kahtlemata teatud segadust rahaturul oleks tekitanud. Sellepärast jäädigi ministeeriumi otsuse juure fikseerida uue rahaüksusena 100 praegust marka = 1 Skandinaavia kroon, seda enam, et viimane juba nii nim. „kuld-krooni seadusega“ teatud eluõiguse Eesti raha ringvoolus on omandanud ja et ka kuld-bilansside seaduses ette nähtud „väärt-kindla marga“ mõiste sellele üksusele kui 100 võrdsele vastab. Samale seisukohale asus ka Rahvaste Liidu finantskomitee ja sellepärast on eelnõus rahaüksusena ette nähtud üksus, mille väärtus vastab Skandinaavia kroonile ja praegusele 100 margale, nii et käimasolevad margad alaüksustena ilma ühegi segaduseta liikvele

võivad jääda. See üksus ei peaks mingisuguseid iseäralisi raskusi sünnitama ka kavatsetava tolliuniooni ja tollide ühtlustamise puhul Lätiga, sest tollimäärade arvestamisel tuleb tegemist teha täpse kahenumbrilise arvuga, sest Eesti uus rahaüksuse pariteet oleks, nagu juba nimetatud $0,72 = 1$ latt täpselt.

Järgmine küsimus, mis seaduseelnõus lahendust pidi leidma, on selle rahaüksuse väärtuse sidumise küsimus kulla väärtusega. Kuna ennesõjaaegne teooria kuldivaluutas ja kuldrahas õigust ütelda ainust ideaalset rahakuju nägi ning kõiki teisi vorme kas raha surrogaadiks ehk halvaks rahaks pidas, on sõja ajal läbielatud perturbatsioonid ses asjas niihästi teoreetikute hulgas kui ka avalikus arvamises muutusi sünnitanud. Kuldraha süsteem ühes liikveloleva kuldrahaga on luksus, mida enesele väike riik lubada ei või ja peale selle luksus, mille järele rahasüsteemi kindluse mõttes mingisugust tarvidust ei ole. Kuldraha süsteemi asemele, kus kuld rahana liikus, ja emissiooni keskpank kohustatud oli oma tähti nõudmisel kuldrahas välja ostma, on astunud mitmesugused süsteemid, kus emissioonipank kohustatud on oma tähtede vastu kas kulda müüma kangides teatud kindlaksmääratud hinnaga (gold bullion standard) ehk müüma kullas vahetatavat välisvaluutat jällegi kindlaksmääratud hinnaga (gold exchange standard). Ka mõlemate süsteemide kombinatsioon mitmel kujul on olemas. Kõikide nende süsteemide iseäralduseks on soov omamaa rahaüksuse kullaväärtust kindlustada, ilma et kulda rahana ringvoolu lastaks.

Kulla kangide valuuta peale läks pärast sõda üle Inglismaa, kustutades Inglise Panga kohustuse, oma tähtede vastu sovereignisid anda ja pannes selle asemele uue kohustuse müüa kulda teatud kindla hinnaga.

Gold exchange standard puhtal kujul maksab Danzigis, kus Danzigi pank kohustatud on naelsterlingisid Danzigis müüma hinnaga mitte rohkem kui 25 kuldnat iga 19 sh. 10 d eest ja Danzigi kuldnaid müüma Londonis hinnaga mitte rohkem kui £ 1.— 11 d iga 25 kuldna eest, millega Danzigi kuldna väärtus naelsterlingi, ja, senikaua kui naelsterling kulla vastu teatud kindlas vahekorras vahetatav on, ka kulla vastu kitsastesse piiridesse on asetatud ($4,2\%$ alla pariteedi ja $8,3\%$ üle pariteedi). Seda sama süsteemi, ainult teisiti vormuleerituna, tahetakse maksma panna Indias, kus vastavad seaduseelnõud just neil päevil seadusandvale kogule esitati.

Kombineeritud süsteem, n. n. „qualified gold exchange standard“, pandi 1925. aastal maksma Chile's prof. E. W. Kemmereri soovitusel. Selle järele on Chile keskpangal („El Banco Central de Chile“) õigus

oma tähtede vastu anda a) Chile kuldraha, b) kulda kangides ja c) maksukäskusid Londoni New-Yorgi peale. Rahaüksuse väärtuse kõrgenemise ärahoidmiseks on Chile Pank teiselt poolt kohustatud: a) Chile kuldraha vastu oma pangatähti andma, ja b) samuti ostma pangatähtede eest välismaa kuldraha ehk kulle ekvivalentset paber- raha, mis panga arvele New-Yorkis ehk Londonis kantud.

On olemas ka teiselaadilisi kombinatsioone. Nii näiteks määrab Soome rahaseadus kindlaks rahaüksuse väärtuse ülemise piiri sellega, et ta igale isikule, kes vähemalt 40 grammi kulda rahapajale esitab, pärast raskuse ja proovi kindlakstegemist vastava kuldraha käseb Soome Pangal välja maksta, maha arvates $\frac{1}{3}\%$ raha lõõmise kulu- deks (Rahaseadus § 10). Rahaüksuse väärtuse alumise piirina ei seo ta aga mitte panka kohustusega oma tähtede vastu kuldraha välja anda, vaid ütleb selle asemel Soome Panga põhikirja seaduse § 20:

„Nõudmisel on Soome Pank kohustatud oma tähtede vastu andma, kas Soome kuldraha ehk kulda kangides või väljamaa kuld- rahas maksetavaid tshekkisid päevakursi järele, mis aga igal juhtu- misel pariteedist rohkem kõrvale ei või kalduda kui 1% . Pank on vaba otsustama, missugust neist viisidest ta tähtede tasumiseks tarvitab.“

Selle järele võib Soome rahaüksuse väärtus kõikuda $\frac{1}{3}\%$ + kulla saatmise ja kinnitusekulud väljamaalt üle pariteedi ja mitte roh- kem kui 1% alla pariteedi. Sellega on Soome marga väärtuse üle- mine piir määratud kuldraha printsiibil ja alumine piir on kindlaks määratud kuldvaluuta vahetuse printsiibil (gold exchange standard).

Kuldvaluuta vahetuse printsiip rahasüsteemi alusena on siiski võrdlemisi kardetav suurte rahasüsteemide juures. Rahaväärtuse kind- lustuseks peab emissiooni keskpank hoidma suuri tagavarasid välisva- luutas, mis kahes mõttes kardetavaks võib saada: ühelt poolt poliitiliste komplikatsioonide tagajärjel, kui maad, kus valuutat hoitakse, kulla standardilt ära langevad. Teiselt poolt võivad suuremad majan- duslikud vapustused siseriigis tekitada järsku suurt valuuta nõudmist, mis maadel, kus valuuta tagavarad hoitakse, rahanduslisi raskusi võivad tekitada. Need harutlused ei ole mitte sel määral maksvad väikeste riikide kohta, sest, nagu viimase aastakümne ajalugu on näidanud, ei suuda väiksed rahasüsteemid harilikult oma rahaüksuse väärtust kindla hoida, kui see suurtes kõikumata lööb, ja teiseks on summad nii väiksed, et nad mingisuguseid perturbatsioone välisriikide rahaturgudel ei või tekitada.

Selle vastu annab kuldvaluuta vahetuse printsiip väikestele riikidele võimaluse mitte suuri kullatagavarasid hoida oma rahaüksuse kindlustuseks, vaid selle asemel pidada valuutatagavarasid, mis teatud intresse kannavad.

Üks kardetav külg on niihästi kuldkangide kui ka kuld valuuta vahetuse printsiibil ehitatud rahasüsteemidel ja nimelt see, et emissiooni-pank muutub sõna otsekoheses mõttes ainsaks rahvusvaheliste maksude korralduse keskkohaks riigis. Tema valuuta tagavarad, olles ühelt poolt kogu siseriigi krediidi aluseks, on teiselt poolt ühtlasi maksuvahendiks rahvusvaheliste maksude alal ja nii võib kergesti tulla, et siseriigis nende valuuta või kulla tagavara põhjal krediite ülemäära laiendatakse, kuna nõudmine valuuta järel rahvusvaheliste maksude õiendamiseks selle krediidi aluse võib ära võtta ning keskpanga sundida suureviisiliselt ja järsult laenusid kokku tõmbama, mis asjatuid raskuseid võib tekitada. See nähtus ei tule nii teravalt avalikuks, kui osa kullast rahana liikvel on, sest niisugusel korral sünnib kulla sissevedu, nagu seda eelmine ajalugu on näidanud, tihti peale just oma maa kuldrahades, mis otsekohe ringvoolu lähevad ja raha funktsioone hakkavad täitma, ilma et nad emissiooni-panka sattukski ja seal krediidi baasist suurendaks. Selles mõttes sünnib niihästi kuldkangide kui ka kuldvaluuta vahetuse printsiibil ülesehitatud emissiooni korraldus keskpanga rahvamajanduse krediteerimisel hoopis ettevaatlikumalt ja tagasihoidlikumalt talitama kui seda tarvis on puhta kulla valuuta juures, kus kogu panga tegevus palju automaatlikumalt läheb.

Vana traditsiooni põhjal ja osalt ka kavatsusega tulevikus kuld- raha liikvele lasta, on moodsad rahaseadused, isegi siis, kui nad mitte puhtkuldvaluuta alusele ei ole ehitatud, siiski ette näinud kuldraha üksuse ja kuldraha loomise, nii näiteks Soomes ja Ungaris, ainult rahasüsteem on niisugusena kavatsatud, et kuldraha mitte liikvele ei sattu. Rahaministeeriumi esialgne seaduse kava oli samuti vormilikul kuldvaluuta alusel kokku seatud. Ta sisaldas ainult punkti, et ettenähtud kuldraha liikvele lastakse erilise seaduse põhjal. Senini aga pidi raha üksuse väärtust reguleerima emissioonipank, olles kohustatud teatud kursi piirides kulda ja valuutat oma tähtede vastu vahetama ning ümberpöördult.

Rahvaste Liidu finantskomitee erilisel soovitusel loobuti sellest mõttest ja sellepärast sai rahaseaduse § 1 vormulatsiooni „Eesti rahaüksuseks on taaler, mille väärtus võrdub ^{100/248} grammi puhtakulla väärtusele“. Nii ei sisalda siis Eesti uus rahaüksus mitte teatud hulka

kulda, nagu seda harilikult kõik kuldvaluutaseadused stipuleerivad, vaid see rahaüksus on ainult teatud hulga kulla väärtuslik.

Ühtlasi sellega kadus muidugi võimalus kuldraha kui universaal-maksuvahendit igas summas seaduses ette näha ja tuli loogiliselt seesuguse seadusliku maksuabinõu funktsioon anda Eesti Panga tähele nagu see § 2. ette nähtud. Ühtlasi tuli rahaseaduses ka ette näha panga kohustust oma tähtede vastu kullaväärtuslikku valuutat välja anda ja niisama valuuta vastu tähti, et sellega pangatähtede kui seadusliku maksuvahendi väärtust kullaga otsekohe siduda (§ 3.).

Vahetusraha loomine jääb endiselt riigikassa regaaliks, kusjuures, kooskõlas Skandinaavia rahasüsteemi normidega, vahetusraha ülempiirina on ette nähtud 2 taalert. Kahe- ja ühetaalrilised rahad kavatsetakse lüüa hõbedast, kusjuures hõbeda proovi kohta on ette nähtud ainult alammäär 500/1000, s. t. piir, millest praeguse tehnika juures allapoole minna ei või, ilma et raha oma välise hõbeda ilme kaotaks. Endised rahasüsteemid on seesugust suuremanimetuslikku hõberaha nimetanud mõnel juhtumisel täieväärtuslikuks hõberahaks, mida ta aga sest saadik, kui hõbeda hinna langemine ilmaturul endise normaal-väärtuse vahekorra kulla ja hõbeda vahel ära rikkus, kunagi enam ei ole olnud. Harilikult on niisuguste vahetusrahade väärtus umbes $\frac{1}{2}$ nende nominaalväärtusest ja nimetab käesolev seaduse-eelnõu sellepärast hõberaha ühtlasi teiste vahetusrahade vormidega. Samal põhjusel ei ole ka tarvilikuks peetud hõberaha kaalu seaduses ette näha ja jäetakse see kui vähema tähtsusega küsimus Vabariigi Valitsuse otsustada (§ 5.).

Senini on Riigi trükikoja poolt valmistatud tarvilikul määral vahetusraha kuni 10 margani. 25- ja 50-krossiliste, 2- ja 1-taalriliste rahade loomine võtab veel teatavat aega, mille jooksul riigikassale võimalus on antud välja lasta samades nimiväärtustes paberist vahetusraha.

Vahetusrahade kaalu ja proovi kõrvalekaldumised (remedium) on ette nähtud hõberaha kohta samasugused nagu Skandinaavia seadustes. Vähemate vahetusrahade kohta on see küsimus kui puht-tehniline jäetud Vabariigi Valitsuse otsustada.

Liikveloleva vahetusraha üldhulga ülempiiriks on ette nähtud 2- ja 1-taalriliste jaoks 6 taalert iga elaniku kohta ja vähemväärtusliste jaoks 3 taalert elaniku kohta. Need normid on rahaministeeriumi arvates küllaldased. 1. XII — 26. oli nimelt liikvel vahetusraha:

Kassatähti kuni 100 margani	203 milj.
Eesti Panga kassades	43 „
Kokku	246 milj.
Vahetusraha (metall)	165 „
	411 „
Eesti Panga 100 marg. tähti (liikvel)	68 milj.
Kokku	479 milj.
Sellest hulgast oli 100 margalisi riigik. t.	227 milj.
Eesti Panga tähti	68 „
	295 milj.
ja vähemväärtuslisi	184 „
	Kokku . 479 milj.

Sellega tuli pea kohta Mk. 270. — 100-margalist vahetusraha ja 170 mk. vähemväärtuslikku vahetusraha.

Selle kõrval on aga ühtlasi seaduses ette nähtud automaatlik vahetusraha emissiooni regulaator, mis selles seisab, et riigikassa vahetusraha välja võib lasta ainult Eesti Panga kaudu ja Eesti Panga nõudmisel ja ühtlasi kohustatud on Eesti Pangalt vahetusraha tagasi võtma ümargustes sadades taalrites igas summas (§ 12). Vahetusraha sündusliku vastuvõtmise ülemmääraks on võetud 2- ja 1-taalriliste vahetusrahade jaoks 50 taalert, 5-, 10- ja 25-krossiliste rahade jaoks — 10 taalert ja vähemanimetusliku vahetusraha jaoks 2 taalert. See ülemmäär ei maksa Eesti Panga ja tema osakondade kohta, kes vahetusraha on kohustatud vastu võtma igas summas.

Kuna kogu reformi läbiviimine teatud ettevalmistuse töid nõuab, mille tähtaega raske on praeguses seaduses ette näha, siis on seaduse jõusseastumise tähtpäev lahtiseks jäetud, kusjuures seadus peab jõusse astuma Eesti Panga põhikirja seadusega.

9. III. 1927. a. Nr. 99/159,

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

Riigikassatähtede ja vahetustähtede emissiooni lõpetamise seadus.

§ 1. Käesoleva seaduse maksmahakkamisega lõpetatakse riigikassatähtede ja vahetustähtede emissioon, peale § 2. ettenähtud erandi. Liikvelelastud viiesaja- ja tuhandemargalised riigikassatähed antakse

üle Eesti Pangale ja arvatakse ühesuguseks panga oma tähtedega. Eesti Panga poolt kokkuleppel rahaministriga kindlaksmääratud tähtaja jooksul korjab Eesti Pank need tähed liikvelt ära, vahetades nad ümber oma tähtede vastu.

§ 2. Sajamargalised riigikassatähed ja kahekümneviimargalised vahetustähed jäävad ajutiselt liikvele riigikassa arvel vahetusrahana rahaseaduse § 7. ettenähtud tingimustel, kui nende asemele riigikassa välja laseb vastavad metall- ehk paberist vahetusrahad (rahaseaduse §§ 4 ja 6).

§ 3. Sajamargalised Eesti Panga tähed, samuti viie-, kolme- ja ühemargalised ning viiekümne-, kahekümne-, kümne- ja viiepennilised riigikassatähed ja kümnemargalised vahetustähed korjatakse vastavalt Eesti Panga ja riigikassa poolt liikvelt ära kahe aasta jooksul selle seaduse maksmahakkamisest – rahaseaduse § 10. või vastavalt Eesti Panga põhikirjas ettenähtud korras.

Vahetusraha eest pennides tasub riigikassa ainult sel juhtumisel, kui esitatud summa väärtus on üks kross ehk rohkem.

§ 4. Riigi kassatähtede ülevõtmisest tekkiv Eesti Panga nõudmine riigikassa vastu kustutatakse järgmiselt:

a) 5 miljonit taalert tasutakse riigikassa poolt Eesti Pangale kullas, ja

b) ülejääv osa arvatakse maha Eesti Panga võlast riigikassale.

§ 5. See seadus astub jõusse ühel ajal Eesti Panga põhikirja seaduse jõusseastumisega.

Seletuskiri.

Riigikassatähtede ja vahetustähtede emissiooni lõpetamise seaduse juure.

Rahaseadusega jõusseastumisega ja Eesti Panga emissiooni-pangaks muutmise järele jäävad seaduslikkude maksuvahenditena liikuma Eesti Panga tähed.

Seniajani olid Eesti Panga tähtede kõrval liikvel ka veel riigikassatähed, milliste emissioon käesoleva seadusega lõpetatakse.

Ühilasi rahaseaduse maksmahakkamisega tuleb riigikassatähtede emissioon viiesaja- ja tuhandemargalistes kupüürides üle anda Eesti Pangale, kusjuures need tähed jäävad liikvele jooksva krediidi rahuldamiseks seniajani, kui Eesti Pank jõuab küllalt oma enese tähti liikvele lasta. Jooksva vahetusraha nõudmise rahuldamiseks jäävad aju-

tiselt liikvele sajamargalised riigikassatähed ja kahekümneviielised vahetustähed, kuni rahaseaduse §§ 4. ja 6. kohaselt selle asemele uus vahetusraha välja lastakse. Ühenduses sellega tulevad kõik vähema väärtusega riigikassatähed ja samuti paberist vahetustähed liikvelt ära korjata. Eesti Panga põhikirja järele ei ole pangal õigust tähti alla viie taalri välja anda, mispärast ka sajamargalised Eesti Panga tähed liikvelt ära korjata tulevad.

Emissiooni üleandmisega tekkiv riigikassa võlg Eesti Pangale tasutakse kooskõlas Rahvaste Liidu finantskomitee aruandega kullas sel määral, nagu kulda riigikassal olemas on, ja ülejäänud osa arvatakse maha Eesti Panga võlast riigikassale.

Kuna reformi läbiviimine oleneb sellest, kuidas Eesti panga reform läbi viidud saab, siis on otstarbekohane selle seaduse jõusseastumise tähtaega siduda Eesti Panga põhikirja jõusseastumisega.

19.III.27. № 121/128.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

Eesti Panga põhikirja

Ajutise valitsuse poolt 24. veebruaril 1919. aastal maksmapandud Eesti Panga põhikirja (R. T. nr. 28/29 — 1919. a.) ja 4. aprillil 1921. aastal Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud täiendused selle juure (R. T. nr. 25 — 1921. a.) muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

I.

Panga iseloom ja ülesanded.

§ 1. Eesti Pank on emissiooni keskpank, kellele antakse ainuõigus Eesti vabariigis pangatähti valmistada ja neid välja anda 25 aasta jooksul pärast selle põhikirja jõusseastumist.

Selle aja jooksul riik ise oma kassatähti välja ei anna ega vanu kassatähti liikvele ei lase, ega ka mingisugust teist paberraha peale riigikassatähtede ja vahetustähtede emissiooni lõpetamise seaduses § 2 ettenähtud erandi, ega metallraha välja ei lase, kui ainult vahetusraha, nimisummades mitte üle 2 taalri ja ka neid ainult rahaseaduses 1927. a. ettenähtud viisil.

Vähemalt kolm aastat enne emissiooni õiguse lõppu võib pank paluda emissiooni õiguse pikendamist.

§ 2. Eesti Panga esimene ülesanne on kindlustada oma tähtede väärtust. Seks otstarbeks peab ta oma põhikirja piirides raha ringvoolu ja ka krediiti Eestis korraldama.

§ 3. Pangatähtede kullaväärtuse kindlustuseks astuvad jõesse „Riigi Teatajas“ väljakuulutatud tähtpäevast alates, kuid mitte hiljem kui 2 aastat peale selle seaduse vastuvõtmise, järgmised korraldused:

1) Eesti Pank on kohustatud iga istiku vastava nõudmise või pakkumise peale peapangas, Tallinnas, temale müüma ehk temalt ostma, seadusliku Eesti maksuvahendi

vastu ja selle paragrahvi lõigendites (2) ja (3) vastavalt kindlaksmääratud hinnaga, „Riigi Teatajas“ väljakuulutatud kuld-valuutaga välismaa ehk välismaade seaduslikke maksuvahendisi, otsekoheste väljaandmisega niisugusel välismaal või niisugustel välismaadel, tingimistega, et ükski isik ei ole õigustatud nõudma või pakkuma välisraha kogusummas alla 5.000 taalri.

2) Selleks, et kindlaks määrata selles paragrahvis tähendatud välisraha müügi-hinda, arvatakse 2.480 taalrit võrdseks niisugusele summale selles välisrahas, mis tarvis läheb 1.000 grammi puhta kulla ostmiseks sellel välismaal hinnaga, millega niisuguse välismaa rahakorralduse keskkohal on seaduse põhjal kohustatud kulda müüma raha vastu, maha arvates selles summast panga poolt kindlaks määratud normaal kulud 1000 grammi puhta kulla kohta, mis ühenduses on kullakangide veoga Tallinnast kuni selle välismaani, juure arvatud intressid ja kulla kinnituse kulud veo ajal.

3) Selleks, et kindlaks määrata selles paragrahvis tähendatud välisraha ostu-hinda, arvatakse 2480 taalrit võrdseks niisugusele summale selles välisrahas, mis saadakse 1000 grammi puhta kulla müümise teel sellel välismaal, hinnaga, millega rahakorralduse keskkohal on seaduse põhjal kohustatud ostma kulda raha vastu, juure arvates sellele summale normaalkulud 1000 grammi kohta, mis panga poolt kindlaks määratakse, ühenduses kulla kangide üleviimisega sellelt välismaalt kuni Tallinnani, ühes intresside ja kulla kinnituse kuludega veo ajal.

4) Selle paragrahvi eeskirjade jõusseastumise päeval kuulutab pank „Riigi Teatajas“ välja vähemalt ühe kuldvaluutaga välismaa selle paragrahvi lõigendis (1) tähendatud otstarbeks. Pank peab samuti välja kuulutama igasugused lisandused või muudatud kuldvaluutaga välismaade nimekirjas, mille kohta selle paragrahvi lõigend (1) on maksev. Pank määrab samuti aegajalt kindlaks vastavad kursid kooskõlas lõigendites (2) ja (3) tähendatud eeskirjadele, ja kuulutab nad välja „Riigi Teatajas“.

§ 4. Peapank ja panga valitsus asuvad Tallinnas.

Pank on õigustatud igalpool Eesti Vabariigi piirides oma osakondi ja agentuure avama, ning Vabariigi Valitsus võib osakondade või agentuuride avamist linnades nõuda.

§ 5. Panga dokumentidele on volitatud ilma erilise volituseta alla kirjutama kas president või tema aseäiija üks või 2 teist juhatuse liiget koos, kusjuures eelmisi allkirju võidakse tarvitada templina (faksimile) pangatähtedel ja aktsiatel.

Panga nõukogu otsustab lähemalt kirjavahetuse allakirjutamise korra ja määrab kindlaks allkirjad, mis peapangas, osakondades ja agentuurides pangale kohustavad on.

§ 6. Pank avaldab oma aru- ja teadaanded, selle hulgas ka need, mis käivad täiskogu koosoleku kohta „Riigi Teatajas“ ja teistes ajalehtedes, mis nõukogu selleks määrab.

II.

Panga kapitalid.

§ 7. Eesti Panga kapitalid on:

a) põhikapital,

b) tagavarakapital, juhtivate puudujääkide kaitmiseks,

c) mitmesugused erikapitalid täiskogu poolt määratud otstarvete täitmiseks.

Põhikapital.

§ 8. Eesti Pank on eraaktsiaselts, põhikapitaliga 5 miljoni taalert, mis on jaotatud 100.000 aktsiasse, nimiväärtusega 50 taalert igaüks.

Panga aktsionääriks on panga ees ainult isik, kes kui niisugune panga põhi-
raamatutes on registreeritud.

Pank ei tunnusta nende aktsiate koormamist pandi või muude kohustustega.

Panga juhatusel on õigus nõuda aktsionääri isiku kindlakstegemist.

Nõukogul on õigus keelduda mõnda isikut kui aktsionääri registreerimast, ilma et ta kohustatud oleks seesugust otsust põhjendada.

§ 9. Panga kapitali võib nõukogu otsusel ja Vabariigi Valitsuse nõusolekul suurendada, kusjuures uute aktsiate väljalaskehind ja kord kindlaks määratakse nõukogu poolt samuti Vabariigi Valitsuse nõusolekul.

§ 10. Iga aktsia juures võib olla kupongileht dividendi kättesaamiseks ja talong kupongilehe uuendamiseks. Kupongileht ja talong on nimeta. Aktsiad nummerdatakse järjekorra numbris ja peavad kandma panga allkirja (§ 5).

§ 11. Kümne aasta jooksul pärast selle kuu viimast päeva, mil dividend panga aktsiatel maksmisele kuulus, väljavõtmata dividend langeb panga kasuks.

Tagavara- ja erikapitalid.

§ 12. Tagavara- ja erikapitalid kogutakse panga kasudest, nagu ette nähtud § 50.

Tagavarakapitali kogumine võidakse seisma panna, kui see panga põhikapitaliga ühesuuruseks ehk suuremaks on kasvanud.

III.

Täiskogu.

§ 13. Panga aktsionääride täiskogu on panga täisõiguslik esitaja. Täiskogu korraline koosolek kutsutakse kokku iga aasta Tallinnas mitte hiljem kui maikuu küsimuste otsustamiseks, mis § 21. ette nähtud.

§ 14. Erakorraline täiskogu koosolek kutsutakse kokku nõukogu poolt tarvidust mõõda. Täisõiguslike aktsionääride (vaata § § 15 ja 18) kirjaliku nõudmise peale, kes esitavad vähemalt $\frac{1}{4}$ põhikapitalist, kutsub nõukogu erakorralise täiskogu koosoleku kokku 30 päeva jooksul. Iga seesugusele kokkukutse nõudmisele peavad olema juure lisatud ettepanekud, mis erakorralisele täiskogule tehakse, ja nende ettepanekute lühikene põhjendus.

§ 15. Iga aktsionäär, kes seesugusena panga registrisse vähemalt 6 kuud on registreeritud ja kellel on vähemalt 10 aktsiat, on õigustatud täiskogust (sõna- ja hääleõigusega) osa võtma, kusjuures iga aktsia annab ühe hääle, kuid tingimusega, et ühelgi aktsionääril ei või olla üle tuhande hääle oma enese nimel. Teiste aktsionääride volitusel võib tema peale selle mitte rohkem kui tuhande häälega hääletada.

§ 16. Iga aktsionäär on õigustatud oma hääleõigust täiskogus teisele aktsionäärile edasi volitama kitsendusega, mis § 15. ette nähtud. Nõukogu määrab vormi, mille järgi hääletamise volitus peab antud olema, ning seesugused volitused tulevad panga juhatusele vähemalt 7 päeva enne täiskogu koosolekut esitada.

§ 17. Seitsid, ühisused, teised juriidilised ja eesikostmise ning hooldamise all olevad isikud teostavad oma hääleõigust täiskogus oma seaduslike esitajate kaudu.

§ 18. Täiskogust ei või osa võtta järgmised aktsionäärid:

a) maksujõuetud, kuni nende õiguste kitsendused kestavad,

b) isikud, kes oma kohustusi panga vastu täitnud pole või kelle vekslid on protestitud, kuni protesti kustutuseni,

c) isikud, kes kaelakohtuliste tegude pärast omad õigused kas täielikult või osalt on kaotanud, kuni õiguste kaotus kestab.

§ 19. Kutsed täiskogu koosolekule saadetakse aktsionäridele kinnitatud kirjas posti kaudu välja, vähemalt 21 päeva enne koosolekut, nende aadresside järgi, mis panga põhiraamatusse on üles tähendatud. Kutsetes peab olema tähendatud :

- a) koosoleku päev ja tund,
- b) koosoleku ruum,
- c) päevakord.

Täiskogu aasta-koosolekule peab kutsega ühes saadetama panga aasta-aruanne, missugused aruanded kõigis panga osakondades peavad saadaval olema aktsionäridele nõudmise korral väljaandmiseks.

Peale selle avaldatakse kutsed „Riigi Teatajas“ ja teistes nõukogu poolt selleks määratud ajalehtedes vähemalt 21 päeva enne koosolekut.

§ 20. Täiskogu juhatab panga president või tema äraolekul ta asetäitja, (§ 37) viimase äraolekul juhatuse liige, kes nõukogu liige on.

Täiskogu juhataja ei hääleta peale nende kordade, kus hääled pooleks lähevad, missugusel korral on juhataja hääli otsustav.

§ 21. Täiskogu võimkonda kuuluvad järgmised asjad :

- a) aasta-aruande kinnitamine,
- b) tagavara- ja teiste erikapitaalide summade määramine,
- c) aasta dividendi määramine,
- d) nõukogu (§ 25) ja revisjonikomisjoni (§43) liigete valimine ja nendele päeva- ja sõidurahade määramine,
- e) põhikirja muutmise ettepanekute tegemine Vabariigi valitsuse kaudu Riigikogule esitamiseks, välja arvatud põhikapitali suurendamine (§ 9),
- f) otsustamine teiste ettepanekute üle, mis tehtud nõukogu või aktsionäride poolt.

§ 22. Kõik küsimused, mis täiskogus arutusele tulevad, võetakse päevakorda nõukogu poolt.

Aktsionäride poolt tehtavad ettepanekud peavad olema kirjalikult nõukogule teatavaks tehtud mitte hiljem kui 30 päeva enne täiskogu, ühilasi peavad need ettepanekud lühidalt põhjendatud olema.

§ 23. Otsused tehakse täiskogus kohalolevate või esitatud aktsionäride lihtsa häälteenamusega.

§ 24. Täiskogu otsused kantakse erilisse protokolliraamatusse juhatuse liikme poolt, kes selleks täiskogu juhataja poolt nimetatud, ja kinnitatakse täiskogu juhataja, protokollkirjutaja ja ühe selleks täiskogu poolt valitud aktsionäri allkirjadega.

IV.

Nõukogu.

§ 25. Panga asjade üldine juhtimine on nõukogu käes, kes on vastutav peakoosoleku ees ja seisab koos panga presidendist, kahest panga juhatuse liikmest, kes presidendi poolt selleks nimetatud, ning seitsmest teisest liikmest, kes valitakse täiskogu poolt kolmeks aastaks.

Täiskogu valib need nõukogu liikmed kandidaatide hulgast, kes § 27. ettenähtud asutuste poolt soovitatud ja nimeli :

- kolm liiget kaubandus-tööstuskoja,
- kaks liiget põllumeeste keskseltsi,
- ühe liikme asunikkude majandusliku organisatsiooni,
- ühe liikme ühistegeliku liidu

kandidaadidest. Kaks valitud liigetest lahkuvad esimesel kahel aastal loosi järele, pärast seda teenistusvanuse järele. Lahkuvaid nõukogu liikmeid võib tagasi valida.

§ 26. Peale alamajärgnevate isikute on kõigil panga aktsionäridel, kes § 25. korras soovitatud, õigus nõukogu liikmeks valitud saada.

Nõukogu liigeteks ei või olla:

- 1) riigiametnikud, omavalitsuse ja teiste avalikõigusliste asutuste ametnikud,
- 2) Riigikogu liikmed,
- 3) väljamaalased.

Kaks isikut, kes üheskoos äri ajavad, ei või ühel ja samal ajal panga nõukogu liigeteks olla.

§ 27. Iga § 25. nimetatud asutus valib kolmekordse arvu kandidaate, kui selle asutuse poolt nõukogu liikmeid täiskogus valimisele tuleb.

§ 28. Iga § 27. põhjal nimetatud kandidaat tuleb täiskogus isiklikult eraldi valimisele ja vastav arv igast rühmast, kes kõige rohkem hääli saavad, loetakse valituks. Kui mitu kandidaati ühepalju hääli saavad, siis loetakse valituks kandidaadid esitatud rühma nimekirja järjekorras. Nõukogu liigete asetäitjateks, keda valitakse sama palju kui nõukogu liikmeid, loetakse järgnevad kandidaadid häälte järjekorras, ehk, kui kandidaadid ühepalju hääli saavad, siis nimekirja järjekorras. Nõukogu liigete asetäitjad lahkuvad võrdselt nõukogu liigetele vastavate majandus- alade järele, kusjuures, kui kandidaate on rohkem kui üks, siis sünnib lahku- mine esimestel aastatel loosi järele, pärast seda teenistusvanuse järele.

§ 18. Isikud, kes § 18. ettenähtud seisukorda satuvad, langevad nõukogust välja.

Kui valitud nõukogu liige täiskogu kahe aasta koosoleku vahel omalt kohalt lahkub, astub tema asemele järjekorras esimene asetäitja (§ 28) vastavalt majandus- alalt, kes täidab tema kohuseid aja jooksul, mis lahkunud nõukogu liikmele kuni tema vabanemiseni põhikirja alusel järele oli jäänud.

§ 30 Nõukogu võib juhatusel, samuti ka osakondade ja agenduuride juhata- jatele juhatuskirju anda panga tegevuse ja asjaajamisalal.

§ 31. Iga valitud nõukogu liige peab ametisse astudes deponeerima panka kuni oma ametiaja lõpuni 50 aktsiat, mis tema nimele registreeritud.

§ 32. Kui mõni valitud nõukogu liige panga saladusi välja annab või oma seisukoha tarvitab isiklikkudel, või äri- listel otstarvetel või mingisugusel teisel viisil panga hea nimele kahju teeb, võib täiskogu teda ametist vabastada.

§ 33. Nõukogu liigete amet on auamet. Nende päeva- ja söidurahad, mis ühenduses ametikohustega, määratakse kindlaks täiskogu poolt.

§ 34 Panga president, nõukogu ja juhatuse liikmed annavad ametisse astudes kirjaliku lootuse täpselt ja truult panga põhikirja määrusi täita, oma parema võimise järele panga ülesannete heaks tähtsada, mis §§ 2. ja 3. ette nähtud, panga heakäe- käigu eest hoolit kanda, panga asju ausameelselt ja agaralt ajada ning panga saladusi pidada ja küsimuste otsustamisest, millega nad isiklikult mingisugusel viisil seotud on, mitte osa võtta.

§ 35. President, või tema puudumisel ta asetäitja kutsub nõukogu koosolekud kokku nii tihti kui tarvilik, kuid igatahes mitte harvemalt kui üks kord kuus ja juha- tab neid koosolekuid. Nõukogu koosolekud on otsusevõimsad, kui vähemalt kuus liiget koos on. Otsused tehakse kohalolevate liigete lihtsa häälteenamusega. Juhtu- misel, kui hääled pooleks lähevad, on presidendi või tema asetäitja hääl otsustav.

Nõukogu koosolekute protokollid peavad sisaldama osavõtjate nimesid ja otsuseid, mis koosolekul tehtud. Valitsuse komisjaril, kui seesugune nimetatud, ja igal kohaloleval nõukogu liikmel on õigus nõuda, et nende eriarvamised protokolleeritakse.

Nõukogu koosolekute protokollid kirjutatakse alla koosoleku juhataja ja valitsuse komisjari poolt, kui viimane kohal.

§ 36. Nõukogu võimkonda kuuluvad järgmised küsimused:

- a) diskonto- ja laenuprotsendi määramine;
- b) § 51. ettenähtud panga ärialade üldise ulatuse ja tingimuste kindlaksmääramine;
- c) asutuste ja isikute panga kliendiks vastuvõtmine ja nende krediidi ulatuse määramine diskonto ja laenude alal;
- d) vekslite pikenduste lubamine, mis pangas diskonteeritud või rediskonteeritud (§ 52. p. 6);
- e) tähtajaliste laenude pikendamine ning perioodiline konto-korreni laenude kesivuse revisjon;
- f) juhatuse liigete ja kõrgemate ametnikkude ametisse võtmine presidendi ettepanekul, nende ametist vabastamine ning panga sisemine organisatsioon ja distsipliin;
- g) diskontokomiteede liigete valimine peapangas ja osakondades ja nendele pöeva- ja sõidurahade määramine (§ 41);
- h) juhatuskirjade andmine panga poolt juhifavale arvekojale;
- i) panga tegevuse ja asjaajamise üldine järevalve ja alalise revideerimise korraldus;
- j) liikumata varanduse omandamine, mis panga tegevuse jaoks tarvilik, samuti ka liikumata varanduse ajutine omandamine § 53. põhjal ja selle võõrandamine;
- k) panga aktivate mahakirjutamine;
- l) väliskorrespondentide nimetamine ja maksimaalsummade määramine, mis pank nende arvetele võib pidada, samuti ka krediidi piiride määramine laenude ja diskonto näol nende jaoks;
- m) küsimused ühenduses pangatähtede vormi ja teksti ning nimisuurusega, pangatähtede emissioon ja nende tegasinõudmine, hävitamine ning rikutud ja kõlbmatute pangatähtede ümbervahetamise tingimuste kindlaksmääramine. Pangatähtede nimisuurus ja tekst määratakse kindlaks kokkuleppel rahaministriga;
- n) maksujõuetuks jäänud ettevõtete ja isikute laenude likvideerimise küsimused;
- o) osakondade ja agentuuride avamine ja sulgumine;
- p) kõltilde küsimuste arutamine, mis täiskogus otsustamisele tulevad.

V.

Juhatus.

§ 37. Panga juhatus seisab koos presidendist ja selle asetäitjast ühes tarvilise arvu direktoritega.

Panga juhatus on kollegiaalselt otsekohe nõukogu ees vastutav.

Panga president nimetatakse Vabariigi Valitsuse poolt 5 aastaks ja võib ametaja mõõdumisel uuesti nimetatud saada. Tema tasu määrab nõukogu ja maksab pank.

Panga direktorid kutsuvad ametisse ja vallandavad nõukogu (§ 36, f). Direktorite hulgast määrab president kaks nõukogu liigeteks ja nende kahe hulgast määrab president ühe oma äraoleku ajaks oma asetäitjaks.

§ 38. Juhatus juhivad panga tegevust ja igapäevast asjaajamist nõukogu poolt antud üldiste instruksioonide põhjal, kusjuures see asjaajamine jaotatakse jaoskondadesse, mille juhtimine on üksikute direktorite käes.

Üks seesugune jaoskond luuakse panga osakondade jaoks, ning osakondade juhatajad alluvad selle jaoskonna direktorile.

Juhatuse koosolekuid peetakse presidendi ehk tema asetäitja eesistumisel nii tihti kui tarvilik, kuid mitte vähem kui üks kord nädalas. Koosolek on otsusvõimne, kui kolm liiget koos ja otsused tehakse häälteenamusega. Häälte poolekslangemisel on otsustav hääli koosoleku juhatajal. Kui juhataja (president või tema asetäitja) koosoleku otsusega nõus ei ole, võib ta selle täitmise seisma panna ja asja nõukogule lõpuliikaks otsustamiseks ette kanda.

§ 39. Juhatus annab nõukogule iga kuu üksikasjalise aruande panga tegevuse ja seisukorra üle ja peab igas küsimuses, mis ta nõukogule otsustamiseks ette kannab, oma seisukohta avaldama. Aruanne peab eriti diskonto ja laenuade asju põhjalikult valgustama (§ 36. d. ja e.)

VI.

Panga ametnikud ja teenijad.

§ 40. Panga ametnikud ja teenijad, § 36 p. f. nimetatud kõrgemad ametnikud välja arvatud, määrab ametisse ja vallandab ametist panga president juhatus eettepanekul.

Panga ametnikud ja teenijad on kohustatud kogu panga asjaajamist saladuses hoidma.

Panga ametnikkude ja teenijate õiguslikud vahekorrad määratakse kindlaks nõukogu poolt väljatöötatud erimäärustes.

Panga ametnikud ja teenijad saavad omad palgad, lisa- ja muud tasud panga summadest tingimustel, mis nõukogu poolt heaks kiidetud.

Panga ametnikud vastutavad oma kohuste täitmise eest ühesugusel alusel riigiteenijatega ja nad saavad pensiooni panga summadest mitte vähemal määral kui riigiteenijad.

Pank määrab iga aasta küllaldase summa ametnikkude ja teenijate pensiooni kapitaliks määruste alusel, mis nõukogu kokkuleppele rahaministriga välja töötab.

VII.

Diskontokomiteed.

§ 41. Diskontokomiteed nimetatakse nõukogu poolt (§ 36, g) ja seisavad koos nii peapangas kui ka osakondades, kus lubatud iseseisvad laenuoperatsioonid, tarvilikust arvust liigetest, keda määratakse isikute seast, kes kohaliku kaubanduse, tööstuse ja põllumajanduse seisukorda tunnevad ja kelle õigused § 18. eitenähtud põhjustel kiitsendatud pole.

Diskontokomiteed on otsusvõimsed, kui vähemalt pooled liigetest koos on. Diskontokomiteede liikmed nimetatakse kaheks aastaks ja neid ei või järgmiseks aastaks uuesti nimetada. Pooled diskontokomiteede liikmed lahuvad pärast esimest aastat loosi järgi, hiljem vanuse järgi. Liikmed täidavad oma kohuseid auametina. Nende päeva- ja söidurahad, mis on ühenduses ametikohustustega, määratakse kindlaks nõukogu poolt.

Nõukogu liigete lähedased sugulased, agendid või osanikud ei või diskontokomitee liigeteks olla.

Diskontokomiteed asutatakse kõikide vekslite läbivaatamiseks, mis kas diskonteerimiseks või laenuade kindlustamiseks pangale esitatakse. Seda läbivaatamist tuleb toimetada täiesti erapoolelt, mille kohta iga liige tema nimetamisel kirjaliku töötuse

annab. Kõik komitee tegevus sünnib salajaselt ja otsused vekslite vastuvõtmise või tagasilükkamise üle tehakse lihväähtenamusega, kusjuures juhatajal on hääle poolkõlanguel otsustav hääle.

Ükski diskontokomitee liigetel ei või vekslite kohta, milledega ta mingisugusel viisil seotud on, seisukohta avaldada, vaid peab selle otsustamise ajaks koosolekult lahkuma.

§ 42. Peapangas on diskontokomitee juhatajaks laenujaoskonna direktor või tema puudumisel mõni teine direktor. Osakondades juhatab diskontokomitee koosolekuid osakonna juhataja.

Juhatus ei ole kohustatud diskonteerima diskontokomitee poolt vastuvõetud vekseid. Diskontokomitee poolt tagasilükatud vekseid võib diskonteerida igakordsel nõukogu ühehäälelisel nõusolekul.

VIII.

Revisjonikomisjon.

§ 43. Täiskogu valib viis kvalifitseeritud aktsionäri revisjonikomisjoni, kelle kohus on läbi vaadata panga aruandeid ja arvete seise enne esitamist järgnevale täiskogu aastakoosolekule.

Revisjonikomisjonil on õigus igasuguseid teateid ja seletusi juhatuselt ja nõukogult küsida ja panga raamatuid läbi vaadata. Revideerimise tagajärgede kohta kirjutavad nad oma arvamise, mis täiskogule esitatakse.

IX.

Vahekord riigiga.

§ 44. Kõik riigi ja riigiasutuste pangaarved peetakse Eesti Pangas. Nende arvete pealt pank intresse ei maksa, kuid väljamaal peetavate riigi välisvalduta arvete pealt, mida Eesti Pank valitseb, võib ta intressi maksta, mis peab olema vähemalt 1% madalam, kui pank ise neilt arvetelt keskmiselt aastas saab.

Eesti Pank võtab riigi rahastid vastu ja maksab välja ning peab sellekohaseid arveid vastavate riigiasutuste eeskirjade põhjal ilma ühegi tasuta. Panga vastutus nende operatsioonide eest on piiratud ainult panga poolt kättesaadud efekirjuuste täpse täitmisega.

Riigi siselaenude väljalaskmine ja valitsemine sünnib Eesti Panga kaudu.

§ 45. Rahaminister võib määrata panka valitsuse komisjari, kellel on õigus kõikidest nõukogu koosolekuteist sõnaõigusega osa võtta.

Valitsuse komisjaril on õigus iga nõukogu otsuse vastu, mis tema arvates eaduste ja põhikirjaga koosõlas ei ole, protesteerida. Iga niisugune protest peab otsuse täitmise kinni kuni vateluse all olev küsimus otsustatakse kolmest isikust koosneva komisjoni poolt, missugune komisjon tuleb moodustada 7 päeva jooksul, arvates sest ajast, kui valitsuse komisjar või panga juhatus tema moodustamist on nõudnud, ja peab otsuse tegema 7 päeva jooksul pärast moodustamist. Komisjoni määratakse üks esitaja valitsuse poolt, üks esitaja panga poolt ja eesistuja kokkuleppel Vabariigi Valitsuse ja panga vahel; kui niisugust kokkulepet ei saavutata, siis täidab eesistuja kohuseid Riigikohu esimees.

§ 46. Ei peapangas ega ka osakondades ei ole valitsuse esitajatel õigust panga raamatute ettenäitamist nõuda, välja arvatud valitsuse komisjar, kellel õigus on pangalt nõuda temale tarvilikke teateid.

Valitsus ega lema asutused ei ole õigustatud mingisuguseid erikorraldusi tegema kogu selle aja jooksul, mil pangal emissiooni ainuõigus on, peale nende, mis käesolevas põhikirjas ette nähtud.

X.

Aruanded ja arvete seisud.

§ 47. Eesti Panga äriaasta algab 1. jaanuaril ja lõpeb 31. detsembril. Peale äriaasta lõppu esitatakse panga aruanded täiskogu poolt § 43 põhjal valitud revidentidele läbivaatamiseks.

§ 48. Iga kuu 7., 15., 23. ja viimasel päeval, kuid mitte hiljem kui nädal pärast tähendatud kuupäivi avaldab pank aruande oma aktivadest ja passivadest, selle seaduse lisas nimetatud vormi järele.

§ 49. Mitte hiljem kui üks kuu enne täiskogu aasta-koosolekut avaldab pank „Riigi Teatajas“ oma arvete seisu 31. detsembril ja kasude ja kahjude arve läinud aasta eest.

§ 50. Panga aasta puhaskasu jaotatakse (§ 21, b, c) järgmiselt:

- 1) mitte vähem kui 10⁰/₀ arvatakse tagavarakapitali juure kuni tagavarakapitali kogumise lõpetamiseni § 12 alusel;
- 2) dividendi maksmiseks panga aktsiate pealt, kuid mitte suuremas ulatuses, kui 8⁰/₀.

Kui puhaskasust selle järele ülejääk on, läheb sellest pool tagavarakapitali juure, kui viimane pole veel panga põhikapitali suurune või sellest suurem. Teisest poolest läheb $\frac{1}{3}$ riigile ja $\frac{1}{3}$ aktsionäridele lisadividendiks ja muudeks oistarveteks.

Kui tagavarakapitali kogumine lõpetatud, määratakse $\frac{3}{4}$ eelpool tähendatud jagamisele kuuluvast ülejäägist riigile ja $\frac{1}{4}$ aktsionäride käsutusse.

XI.

Panga talitused.

§ 51. Eesti pangal on õigus:

- 1) valmistada ja välja anda pangatähti,
- 2) osta ning müüa kulda ja hõbedat, rahas ja kangides,
- 3) vastu võtta raha hoisummadena või jooksva arvel,
- 4) diskonteerida ja osta ning müüa siseveksleid, mis hääs usus ärilise teingu tulemused, mille järgi kaks või enam täiesti maksuvõimelist isikut või ettevõtet vastutavad ja millede tähtajad pikemad pole kui 3 kuud, põllumajanduslisi vekseid mitte üle 6-kuulise tähtaja, metsatööstuslisi vekseid mitte üle 9-kuulise tähtaja, tingimusega, et viimased kaks liiki ei ulataks kogusummas üle 40⁰/₀ kogu sisevekslite summast;
- 5) osta ja müüa niihästi sise- kui välismail telegraafilisi transferite ja tshekke, vekseid, maksukäske ning riigikassa vekseid tähtajaga mitte üle 3 kuu ja maksukohaga välismail, valuutas, mis kulla alusel stabiliseeritud.
- 6) avada korrespondent-arveid välismail,
- 7) avada arveid välismaa pankadele,
- 8) anda tähtajalisi laene, kuid mitte pikema aja peale kui 6 kuud, ning laene konto-korrent arvetel järgmistele kindlustustele vastu, kuid § 52 ettenähtud kitsendustega:
 - a) kuld, rahas ja kangides,
 - b) riigi või valitsuse poolt garanteeritud vääripaberid, obligatsioonid ja vekslid, kuni 80⁰/₀ nende börsihinnast,

c) vekslid, taalrites või kindlas välisrahas, kahe või rohkem täiesti maksuvõimelise isiku allkirjaga ja tähtajaga mitte üle 3 kuu,

d) põllumajanduslikud ja metsatööstuslikud vekslid (nagu eelpool p. 4. tähendatud) tingimusega, et nende põhjal väljaantud laenusumma ei ulata üle 40% kogu laenusummast,

e) solo-vekslid, mis kindlustatud hoiufunnistustega esitähitsusega kaupade peale, mis on ladus täiel määral kinnitatud ja millel laialdane ja elav turg, summas mitte üle 60% kaupade väärtusest.

Kõigi laenude pealt arvatav protsentmäär, välja arvatud allpool 11. all tähendatud laenude pealt, ei või olla alla 1½% hariliku 3 kuuliste vekslite jooksva diskonto protsentmäär.

9) Rahe, väärtipabereid, ja teisi väärtuseid hoiule ja valitsemisele võtta;

10) kolmandate isikute ülesandel toimetada nii sise- kui väljamaal väärtipaberite, välisraha ja muude väärtuste ostmist ning müümist, sissenõudmist ja fasumist;

11) anda valitsusele ajutisi laene jooksva aasta riigi eelarves ettenähtud kuludeks, tingimusega, et kogu laenusumma kunagi ei ulataks üle 1/6 eelarves ettenähtud aasta tulude ja et kõik laenud tasutaks mitte hiljem, kui veerandaasta lõpul, mis sellele riigi rahandusaastale järgneb, millise eelarve põhjal laenud anti; nende protsendid määratakse kindlaks kokkuleppel panga ja valitsuse vahel;

12) mahutada mitte üle panga põhikapitali ulatava summa riigi või valitsuse pooli garanteeritud väärtipaberitesse, millede tähtaeg pole üle 5 aasta;

13) muid asju toimetada, mis panga lubatud ärioperatsioonide edukuseks tarvilikud on.

§ 52. Eesti Pangal pole õigust:

1) liikvele lasta pangatähti nimiväärtusega alla 5 taalert;

2) ise kaubelda või osa võtta kaubanduslistest, tööstuslistest ehk muudest ettevõtetest;

3) omandada kinnisvarasid peale nende, mis operatsioonide edukuseks tarvilikud või mis § 53 tähendatud;

4) osta omal arvel panga oma aktsiaid;

5) maksta intresse riigi ja teiste klientide hoisummade ja jooksvate arvete pealt, välja arvatud riigi väljamaa saldod, nagu § 44 ette nähtud;

6) lubada diskonteeritud või rediskonteeritud vekslite, millede tähtpäev kätte jõudnud, uuendamist, välja arvatud erilised juhtumised, kus see panga nõukogu sellekohase otsuse põhjal lubatud (§ 36 d), mil puhul ühekordne tähtaja uuendamine mitte üle 3 kuu lubatav on;

7) otsekohe või kaudselt riigile laene anda, peale § 51 punkt 11 tähendatud erandite;

8) riigil tingimisel laene anda otsekohe või kaudselt kohalistele omavalitsustele, omavalitsuste ettevõtetele või mõnele muule sarnasele asutusele,

9) anda kindlustamata laenu;

10) anda täielikult või osalt kindlustatud laene kinnisvara hüpoteekide vastu peale § 53 tähendatud erandi;

11) anda laenu põllusaaduste, metsamaterjali ehk kaupade kindlustusel, muul viisil kui § 51 punkt 8 d ja e ettenähtud kujul;

12) vekslid välja anda, mis maksetavad teisiti kui ettenäitamisel,

13) diskonteerida ega laenude kindlustuseks vastu võtta (välja arvatud valitsuselt § 51 p. 11 põhjal) ilma kõigi nõukogu liikete ühehäälelise nõusolekuta kellegi isiku või ettevõtte vekseid rohkem kui üks viiendik põhikapitali summast, kokku arvates isikute või ettevõtete vekslite kohustusi pangale niihästi vekslite väljaandjana kui ka pealekirjutajana, sellejuures mitte aga arvesse võttes § 51 pki. 8 a, b ja e tähendatud laenusid, mille üldise piiri nõukogu kindlaks määrab.

§ 53. Juhtumisel, kui peale laenu väljaandmist, laenu kindlustuse väärtus väheneb, või see võib mõnel muul põhjusel näib kahiline olevat, võib pank vastu võtta, kui tarvilik, lisakindlustustena võlgniku kinnisvara. Niisugustel juhtumistel võib pank vastu võtta ka kindlate selfside ja erapankade aktsiaid, kui ka muud panga nõukogu poolt heakskiidetud kindlustusi.

Kui kindlustuseks panditud kinnisvarad panga omanduseks langevad, realiseeritakse nad nii kiirelt kui võimalik, kas enampakkumisel või eramüügil.

Niisuguseid kinnisvarasid pank oma kasutada jätta ei tohi, välja arvatud juhtumised, kui tähendatud kinnisvarad panga asjaajamiseks tingimata tarvilikud on.

§ 54. Pangal on õigus tagasi lükata jooksva- või hoitu-arve avamise palvet, samuti juba avatud arvet lõpetada, ilma et ta selleks põhjuseid avaldaks.

§ 55. Peapank on õigustatud välja andma oma osakondades või agentuurides ettenäitamisel maksetavaid maksukäskke, ning ümberpöörduvalt, nõukogu loaga ka osakondade vahelisi maksukäskke.

Need väljaantud maksukäskud ei või olla ettenäitaja peale.

§ 56. Kui panditud kindlustuse väärtus väheneb, on võlgnik kohustatud teisi või lisakindlustusi vastavas väärtuses andma või vastavat laenu ära tasuma. Vastasel korral, või kui laen jääb tähtpäevaks tasumata, on pangal õigus terve kindlustust või ühi osa sellest realiseerida, saadot, kui niisugune saadud semmasi üle jääb, pärast panga nõudmise rahuldamist kapitali, intresside maksude ja kulude suhtes, võlgniku arvele hääks kirjutades.

Panka antud laenude kindlustusi ei võida aresti alla panna ega ei arva maksujõuetuks tunnustatud isiku või asutuse konkursi alla kuulutatud varanduse hulka enne, kui panga laen ühes intressidega, kuludega ja irahvidega õiendatud on.

Juhtumisel, kui kindlustuse müügist saadud summast panga nõudmise rahuldamiseks ei jätku, võib pank võlgnikult võlga kohtulikult sisse nõuda.

Pank ei ole kohustatud kindlustust müüma ja juhtumisel, kui ta seda ei tee, ei vähene selle läbi tema nõudmine võlgniku vastu kapitali, intresside, maksude ja kulude suhtes.

§ 57. Pank on kohustatud diskonto ja rediskonto protsentide alammäära avalikult välja kuulutama.

XII.

Jooksvate kohustuste kate.

§ 58. Pank peab hoidma kattevara mitte alla 40% ringvoolus olevate pangatähtede ning jooksvate kohustuste summast.

§ 59. Eelolevas paragrahvis tähendatud kattevara võib koosneda ainult:

a) panga omanduses olevast kullast, rahas ning kangides Eesti Panga varaaidas või deponeeritud teistes keskpankades ehk mõnes rahapajas või teel Eesti Panka või pangast;

b) välisrahast, mis Eesti Panga kohustusvaba omandus, eeldusega, et ta tegelikult igal ajal esimesel nõudmisel ümbervahetatav on ekspordikulla vastu selles kohas, kus ta hoitud on.

Sõna „välisraha“ all käesoleva punkti (b) piirides tuleb mõista :

1) välismaade keskpankade või muude välispankade juures olevaid netto saldodid Eesti Panga heaks;

2) välisrahas väljamakseitavaid vekseid, tähtajaga mitte üle 3 kuu vähemalt 2 maksujõulise allkirjaga;

3) välismaade riigikassa vekseid, riigikassa võlakohustusi või muud sarnaseid kohustusi, tähtajaga mitte üle 6 kuu, maha arvates panga kohustused välisrahas.

§ 60. Vabariigi Valitsus võib panga palvel § 58. eeskirjade täitmist seisma panna tingimisel, et pank riigile vastavat kasvavat maksu maksab.

Seismapanekul võib lubada esialgu aja peale mitte üle 30 päeva ning võib uuendada edaspidiste tähtaegade peale mitte üle 15 päeva igakord.

Maks võetakse summa pealt, mille võrra pangatähtede tsirkulatsioon ja jooksvad kohustused maksimaalset summat ületavad, mis oleks lubatud, kui § 58. oleks jõus.

Maks peab olema välja arvatud ning maksetud igapäev järgmisel määral: $1\frac{1}{2}\%$ p. a. võrra kõrgem panga väljakuulutatud alamast diskonto määras kolmekuuliste vekslite jaoks, kui kate on vähem kui 400% , kuid mitte vähem kui 35% ; 2% p. a. kui kate on vähem kui 35% , kuid mitte vähem kui 30% ; 3% p. a. kui kate on vähem kui 30% .

§ 61. Enne Vabariigi Valitsuse poole pööramist § 58. seismapanemiseks peab panga nõukogu tõstma diskont- ning laenu protsentimäära vähemalt 1% võrra.

XIII.

Pangatähtede emissioon.

§ 62. Enne uute pangatähtede emiteerimist peab pank avaldama nende kirjelduse „Riigi Teatajas“.

§ 63. Üksikute pangatähtede või pangatähtede seeriate ringvoolust tagasitõmbamisel peab panga nõukogu kindlaks määrama ning avalikult välja kuulutama tähtaja, mil nimetatud pangatähed tulevad ümbervahetamiseks esitada. Peale vastava tähtaja möödumist ei ole tagasitõmmatavad ülesõeldud pangatähed enam seadusliku maksuabinõuna maksvad, välja arvatud Eesti Pangale.

Kümme aastat pärast sel teel avalikult välja kuulutatud üksikute pangatähtede või pangatähtede seeriade ringvoolust tagasitõmbamise viimast tähtaega ei ole pank enam kohustatud neid vastu võtma või ümber vahetama, ning neid võib maha kirjutada tähtede ringvoolu arvelt.

§ 64. Pank peab ümber vahetama oma pangatähti nii peapangas kui ka osakondades teiste kupüüride vastu tähtede omaniku soovile vastavalt.

§ 65. Pank on õigustatud kinni pidama kõiki temale esitatud, võltsitud ning muudetud pangatähti, välja andes vastavat kvitlungi.

§ 66. Kui pank ei täida § 3. ettenähtud kohustusi, pärast selle seaduse jõusseastumist, võib Vabariigi Valitsus pangalt ära võtta käesoleva põhikirja § 1. põhjal antud emissiooni õiguse.

XIV.

Panga erioigused.

§ 67. Aktsiaseltsidesse ja pankadesse puutuvad seaduse määrad ei ole maksvad Eesti Panga kohta.

§ 68. Eesti Pank on vabastatud igasugustest riiklikkudest tulu- ja ärimaksudest ja vabastatud igasugustest maksudest oma tähtede emissiooniõiguse eest, peale maksu, mis ette nähtud § 60.

§ 69. Pangal on õigus püsatil tarvitada riigi vapiga.

XV.

Panga likvideerimine.

§ 70. Panga emissiooni õiguse lõppemise (§ 1) või kaotamise (§ 66) puhul on Vabariigi Valitsusel õigus Riigikogu nõusolekul panka täielikult riigile üle võtta.

Panga ülevõtmise korral Vabariigi Valitsuse poolt antakse panga aktiivate ja passivate hindamine kolme eksperdi kätte. Üks neist nimetatakse Vabariigi Valitsuse poolt, teine panga nõukogu poolt, kuna kolmas Vabariigi Valitsuse ja panga nõukogu omavahelisel kokkuleppel määratakse. Panga aktiivate ja passivate (ühes pangafähtede emissiooniga) ülevõtmine sünnib ekspertide hindamise alusel, kuid riik peab täies ulatuses oma peale võtma kõik panga endised kohustused tema tegeva ja pensioneeritud ametkonna vastu kõikide nende õiguste ja eesõiguste suhtes.

Peale panga varade ja kohustuste väärtuse kindlakstegemist ülaltähendatud korras, maksetakse kõigepealt aktsionäridele aktsiate nominaal-hind välja ja võimalikust puhtast ülejäägist läheb $\frac{3}{4}$ riigile ja $\frac{1}{4}$ aktsionäridele.

§ 71. Juhtumusel, kui panga emissiooni õigus lõpeb, ilma et riik kasutaks temale § 70. põhjal antud ülevõtmise õigust, on erakorraline täiskogu koosolek, mis sel puhul kokku kutsutakse, õigustatud otsustama, et pank jätkaks oma tegevust ilma emissiooni panga eesõigusteta. Sel korral peab pank uue põhikirja välja töötama maksvate seaduste alusel.

XVI.

Ajutise nõuandja määramine.

§ 72. Vabariigi Valitsus määrab Rahvaste Liidu nõukogu poolt nimetatud Eesti Panga nõuandja kolmeks aastaks.

Nõuandja asub Tallinnas ja tema tasu, mis maksetakse Eesti Panga poolt, määratakse Vabariigi Valitsuse poolt kokkuleppel Rahvaste Liidu nõukoguga.

Oma kohuste täitmisele asudes annab nõuandja kirjaliku lootuse neid kohuseid Panga huvides ja ta põhikirja kohaselt truult täita ning panga operatsioone saladuses hoida.

§ 73. Oma kohuste täitmisel peab nõuandja võimaluse järele panga juhatuse kaudu ja juhatusega nõu pidades tegutsema. Panga president, direktorid ja kõik panga ametnikud peapangas kui ka osakondades peavad teda igapidi aitama ja temale nõudmisel igasuguseid panga tegevusse puutuvaid teateid ja dokumente andma.

§ 74. Nõuandjal on õigus kõigist juhatuse ja nõukogu koosolekuteist ning aktsionäride täiskogu koosolekuteist nõuandva häälega osa võtta. Juhtumisel, kui nõuandja arvamusel on, et juhatuse otsus panga põhikirja vastu käib, võib tema nõuda, et see küsimus viibimata nõukogule ette kantaks. Peaks ta arvama, et mingisugune nõukogu või täiskogu poolt tehtud otsus panga põhikirjale ei vasta, siis paneb ta selle otsuse täitmise seisma, senikaua kui selles küsimuses nõukogu ja nõuandja vahel kokkuleppele jõutakse, või kui see lahendatakse nõukogu ja nõuandja omavahelisel kokkuleppel valitud istiku poolt või kokkuleppe puudumisel, Riigikohtu esimehe poolt.

§ 75. Kõik panga põhikirja muudatuse ettepanekud täiskogu poolt (§ 21, e) vajavad erilist nõuandja nõusolekut, missugune koosoleku protokoll kantakse.

XVII.

Ülemineku määrused

§ 76. Senikaua kui valitsus on kõikide panga aktsiate omanik, täidab tema täiskogu ülesandeid, kuid mitte kauem kui kaks aastat pärast selle seaduse jõusseastumist.

§ 77. Kuni valitsus ei ole oma aktsiaid veel realiseerinud, deponeerivad valitud direktorid aktsiate asemel (§ 31) 2500 taalrit.

§ 78. Panga esimesed direktorid, kes § 37 põhjal nimetatakse, kuuluvad Vabariigi Valitsuse kinnitamisele.

§ 79. Aja jooksul, mil kõik panga aktsiad valitsuse käes on, täidab revisjonikomisjoni (§ 43) kohuseid riigikontroll.

Senikaua kui valitsuse käes panga aktsiaid on pool ehk rohkem, võib täiskogu revisjonikomisjoni liigete arvu muuta ja neid ka nende isikute hulgas valide, kes panga aktsionärid ei ole.

§ 80. Oma põhikapitali suurendamiseks kuni 5 miljoni taalrini võib pank tarvitada tagavarakapitali, andes selle eest vastava arvu aktsiaid üle valitsusele.

§ 81. Kui pank Genfi protokollil põhjal 10 XII. 1926. a. ettenähtud £ 1 milj. kätte on saanud, peab pank vastava summa eest oma väljaantud laenusid valitsuse arvele kandma. Nii kiirelt kui võimalik, aga igatahes kõige kauem ühe aasta jooksul eelmisest tähtpäevast arvatult tulevad kõik kindlustused ja dokumendid, mis nende laenudega ühenduses on, valitsusele üle anda (hüpoteek-asutusele üleandmiseks).

Samal ajal peab pank valitsusele üle andma väljaantud laenusid ümarguselt 10 miljoni taalri väärtuses valitsuse eriarve saldo kaimiseks pangas, peale selle kui riigikassatähtede emissioon panga poolt üle on võetud ja valitsuse eriarvelt maha arvatud.

Ühe aasta järele ei või panka valitsuse kindlustusel rohkem laenusid jääda kui 15 miljoni taalri eest ja need kindlustatud laenud tulevad kokkuleppel panga ja valitsuse vahel nii kiirelt lahendada kui võimalik.

XVIII.

Seaduse jõusseastumine.

§ 82. See seadus astub jõusse päeval, mil pank on tervelt kätte saanud £ 1.000.000.—, nagu ära määratud 10. detsembri 1926. a. Genfi protokollil artikkel neljandas.

Lisa.

Eesti Panga nädala aruanne.

Aktivad.

1. Kaittevarad:
kuld rahas ja kangides,
välisraha (§ 59)
2. Vahetusraha.
3. Sisewekslid:
kaubavekslid,
põllumajanduslised ja
metsatööstuslised vekslid.
4. Laenud:
Valitsusele,
teistele.
5. Liikumata ja liikuvad va-
randused.
6. Muud aktivad.

Passivad.

1. Põhikapital.
2. Tagavarakapital.
3. Jooksvad kohustused.
a) pangatähted liikvel,
b) jooksvad arved.
Valitsuse,
pankade,
teised.
4. Muud passivad.

Kaittevara vahetuskord jooksvate kohustustega 0/o.

Seletuskiri.

Paber- ja vahetusraha üldtsirkulatsioon oli Eestis aasta lõpul miljon markades:

1922. a.	3726 milj. mrk.
1923. a.	3521 „ „
1924. a.	3667 „ „
1925. a.	3576 „ „
1926. a.	3354 „ „

Selle järele otsustades on meil raha ringvool, alates 1922. aastast, stabiilne olnud ja enam tagasi läinud, mis tõendab üldist varade ringvoolu stabiilsust rahvamajanduses. Mitmesugustel põhjustel langes tsirkulatsiooni kateks arvatud kulla ja välisvaluuta tagavara riigikassas ja Eesti Pangas, mis 1921. aastal oli ulatanud kuni 90%, 1922. a. lõpuks 56,1%, et alates 1923. aastast olla 40% peatama jääda. Kulla ja välisvaluuta üldsumma riigikassas ja Eesti Pangas, võrreldes üldtsirkulatsiooniga, oli aasta lõpul:

	Kulla ja välisvaluuta tagavara.	Üldtsirkulatsioon.	
1922	2100,6	3726,4	56,1
1923	1368,4	3441,7	39,8
1924	1305,2	3562,8	36,6
1925	1337,5	3457,4	38,7
1926	1351,1	3354,4	40,3

Neist kokkuvõtetest paistab silma, et viimastel aastatel välisvaluuta tagavarade tõusu määrgata ei ole.

Viimasel ajal oli mitmesuguseid põhjusi, mis selleks kaasa aitasid, et harilikult igal aastal alates sügisest tähepandav valuuta tagavarade tõus läinud aastal mitte nähtavale ei tulnud. Siin võiks nimetada esimeses järjekorras inglise sõestreigi tagajärgi, mille all meie väljavedu niihästi metsamaterjalide, kui ka karjasaaduste alal kannatas ja ühtlasi nende ainete hinnad langesid. Igatahes ei ole reserve liikumine mitte niisugusel määral otsekohe seotud enam Eesti Panga krediitpoliitikaga, kui endistel aastatel, sest raha ringvool on enamvähem ühtlaseks jäänud ja ka panga laenu on liikunud enamvähem ühtlastes piirides. Et meil üldse varade ringvoolu kasvamisest viimastel aastatel märgata ei ole, võib muuseas ka sellest järeldada, et arvekoja üldlähikäik 1925. aastal oli ümarguselt 10 miljardi marka ja läinud aastal ulatas umbes sama summani.

Sellest ajast peale kui Eesti Pank aktiivsemalt tegutsema hakkas, s. t. alates 1921. aastast, on raha ringvoolu ja rahapoliitika küsimused kõige lähemas seotises olnud Eesti Panga laenupoliitikaga, kelle tegevuse kõrval riigikassa tegevus sel alal ainult enamvähem passiivset laadi kandis. Laenu andmisel on Eesti Pank talitanud enam-vähem autonoomselt, kuid on ühtlasi alati arvestanud suuremal ehk vähemal määral nende soovitusete ja ettekirjutustega, mis Vabariigi Valitsuse poolt ühel ehk teisel juhtumisel ühe ehk teise ettevõtte teostamise puhul panga juhatusele anti. Praegusel korral oleks vaieldud selle üle, kas panga tegevuse eest vastutav on Vabariigi Valitsus või mitte, täiesti ülearune, sest samuti kui mingisugust kahklust ei ole, et Vabariigi Valitsus oma tahtmist pangas, olgu valitsusena, olgu panga täiskoguna maksma panna võis, ei ole ka mingisugust kahklust teisel poolt, et panga juhatust tihthele ilma tarvilikkude juhtimõõrideta valitsuse poolt autonoomselt tegutses.

Eesti Panga laenupoliitika, või õigem öelda, see majanduspoliitika, mida pank oma laenupoliitika varal ajada tahtis, ei ole mitte kogu aja olnud ühesugune. Teatavasti püüdis pank oma tegevuse esimestel aastatel jõudumööda Eesti tööstuse ja erakaubanduse ülesehitamiseks kaasa aidata ja sellepärast seisis ka tööstuse krediteerimine panga poliitikas esimesel plaanil. Hiljem on pank oma poliitikat muuta pöödnud ja suuremat tähtsust pööranud ühistegevuse ja põllumajanduse finantseerimise peale, kuid olles seotud vanade, nagu viisiks on saanud öelda, „külmanud krediitidega“ ei ole ta seda „uut majanduspoliitikat“ mitte täiel määral välja arendada suutnud. Kogu panga laenupoliitika suun on selgelt näha andmetest selle kohta kuidas panga laenud üksikutele tähtpäevadel teatud majandusalade järele jagunesid.

Nii olid laenude seisud aastate lõpuks (miljon markades):

Tööstusettevõtted	1921. a.	1922. a.	1923. a.	1924. a.	1925. a.	1926. a.
Suur	402	843	1.454	1.535	1.756	1.993
Väike	190	434	580	572	664	430
Üld-tööstuskrediit	592	1.277	2.034	2.107	2.420	2.423
Era- ja kaubandusettevõtted	303	523	687	517	602	739
Ühistegelised asutused	121	261	348	562	764	678
Pangad	88	316	538	623	713	698
Põllumajandus	17	67	236	255	348	431
Omavalitsusasutused	170	140	178	213	305	460
Ehitused	—	—	202	219	203	210
Laevandus ja lennuasjandus	—	—	74	83	84	101
Kirjastusühisused	25	44	56	48	48	44
Eraisikud	—	—	44	39	54	94
Muud	39	182	38	36	24	24
	1.355	2.810	4.435	4.702	5.564	5.901

Nende majandusalade lähemaks detailiseerimiseks, keda Eesti Pank on peaauglikult finantseerinud, toome andmed läinud aasta 30. sept. kohta, mil vastav kokkuvõtte tehti Rahvaste Liidu rahanduskomitee jaoks. Need andmed käivad ainult peapanga kohta, s. i. ümarguselt 3,4 miljardi kohta üldisest 5,8 miljardilisest laenusummast sel kuupäeval ning ühilesi on neist ka eraldatud „mitmesugused nõudmised“ s. i. nad sisaldavad ainult diskonto- ja konto-korrent arveid. Selle järele oli antud tööstuse alal suurettevõtetele:

	Diskont (milj.)	Kontokorrent markades)	Kokku
Metallitööstus	5,7	138,6	144,3
Elektrotehnika	0,9	17,6	18,5
Raua- ja terasetööstus	4,1	—	4,1
Metsatööstus	—	172,6	172,6
Puutööstus	0,6	57,2	57,8
Paberitööstus	19,9	41,6	61,5
Kalvitööstus	38,7	295,7	334,4
Puuvillatööstus	75,4	317,0	392,4
Linatööstus	9,8	116,3	126,1
Tubakatööstus	—	8,1	8,1
Keemiatööstus	7,0	26,1	33,1
Nahatööstus	66,0	163,6	229,6
Tsemenditööstus	4,0	19,4	23,4

Põlevkiviõõstus	35,3	49,4	84,7
Toidu- ja maitseain.õõstus	17,2	89,7	106,9
Trükitõõstus	6,9	—	6,9
Turbaõõstus	5,6	0,0	5,6
Klaasitõõstus	5,0	—	5,0
Muudele	4,8	—	4,8
kokku:	306,9	1.512,9	1.819,8

Sellest tuleb avalikuks, et kõigesuuremaid kredite on antud tekstiilõõstusele, kusjuures eriti halba vahekorda diskonto- ja kontokorrent-õrverte vahel näitab sel alal linatõõstus. Sellele järgneb nahatõõstus ümarguselt 230 miljoniga ja puu- ning metsatõõstus, kusjuures viimase kohta eriti võib nimetada, et ta nähtavasti jooksvat vekslikrediti üldse ei tarvita, vaid peajasjalikult laenu on saanud operatsioonikapitaliks. Ei või ka märkimata jätta, et üks meie kodumaa suureni õõstusharu, nimelt paberitõõstus, kelle täbikäik kaugelt üle miljardi marga on, Eesti Panga ainult õige tühisaid kredite on tarvitanud, kuna sellel õõstusel korda on läinud erapankadelt ja väljamaalt tarviliselt kredite saada. Panga tähelpanu on peajasjalikult pööratud olnud tekstiil-, naha-, metall- ning metsatõõstuse finantseerimisele. Vähematele õõstustefõõtetele, millest ainult tähtsamaid nimetame, on Eesti Panga peapangas järgmisi kredite avatud:

	Diskont	Kontokorrent	Kokku
	(milj. mk.)		
Trükitõõstus	1,3	23,1	24,4
Metsatõõstus	4,2	5,8	10,0
Puutõõstus	3,6	6,4	10,0
Villatõõstus	4,8	7,6	12,4
Liimi- jne. õõstus	2,6	33,2	35,8
Piirituselõõstus	1,1	18,3	19,4
Toidu- ja maitseainetõõstus	1,3	17,3	18,6
Veini- ja likööritõõstus	0,3	4,0	4,3
Muud	25,3	33,8	59,1
Kokku:	44,5	149,5	194,0

On silmatorkav, et üldiselt võetult vähemate õõstustefõõtete juures vekslikrediti tarvitamine suuremat osa etendab kui suurõõstuses, kuid ühtlasi ei või siiski nimetamata jätta, et ka siin oma valulapsi olemas on, nagu näiteks trüki- ning liimi- jne. õõstused. Mis puutub ülejäänud rajandusaladesse, siis oli nende krediti tarvituse peapangast järgmine:

	Diskont	Kontokorrent	Kokku
	(milj. mk.)		
Erakaubandus	146,3	95,5	241,8
Ühistegevus	304,7	318,9	623,6
Pangad	40,9	420,3	461,2
Põllumajandus	24,4	10,3	34,7
Omavalitsused	0,5	404,8	405,3
Ehitus	37,6	25,9	63,5
Laevandus ja lennuasjandus	26,3	63,7	90,0
Kirjastus	2,5	8,3	10,8
Eraisikud	50,7	35,4	86,1
Muud	51,6	52,9	104,5
Kokku:	685,5	1.436,0	2.121,5

Laevad	55,3	„	29,4	„
Võidulaenupiletid	3,7	„	3,0	„
Kuld ja hõbe	0,2	„	0,2	„
Kokku		6.475,4 milj. mk.	3.130,6 milj. mk.	

Sellest kokkuvõttest paistab, et Eesti Pank ei ole suutnud emissioonipanga põhimõtetest kinni pidada.

Emissioonipanga nõudmistele vastavad oleksid laenude ja konto-korrent-arvete järele ainult järgmised kindlustused:

Vekslid	1.353,4
Kaubad	532,7
Metsamaterjalid	215,8
Aktsiad	10,0
Võidulaenupiletid	3,0
Kuld ja hõbe	0,2
Kokku: 2.115,1	

ehk 67,5⁰/₀ kogu väljaantud laenude summast.

Viimase asjaolu kohta annab väga kujuka ülevaate Eesti Panga juhatus ise oma vastustes Rahvaste Liidu rahanduskomisjonile. Ehk Eesti Pank küll ainult kuni 6 kuulise tähtpäevaga, laenusid võib anda ja ei näiteks 30. sept. 1926. a. panga enam kui miljardilisesi veksliportfellist 891 milj. olid tähtajaga kuni 3 kuud, ei ole nende vekslite järele raha saamise lootused panga enese hindamise järele kuigi suured. Kuid veel vähemad on nad laenu arvel, mida pank peasjalikult annab kontokorrent (on call kujul.)

Panga laenud olid ilma tähtajata 30. sept. 1926. a. s. t. kontokorrent arvel, mis pank igal ajal kolmepäevase tähtajaga üles öelda võib, 2.440 milj mk. üldisest laenu summast 3.084 miljoni. Tähtajalisi laenusid oli pangal välja antud:

Tähtajaga 1-3 kuud	68 milj.
„ 4-6 „	466 „
„ 7-9 „	30 „
„ 9-12 „	80 „

Panga hinnangu järele olid võimalikud diskonteeritud vekslite ja laenude kätte saamise tähtajad nagu alamal toodud tabelis:

	Vekslid Mk.	Laenud Mk.	Kokku Mk.
Maksetavad 10 kuu jooksul	712,6 milj.	646,5 milj.	1359,1 milj.
„ kuni 2 aasia „	180,6 „	28,7 „	209,3 „
„ „ 5 „ „	67,8 „	80,5 „	148,3 „
„ „ 10 „ „	64,5 „	1073,7 „	1138,2 „
„ üle 10 „ „	11,7 „	1216,8 „	1228,6 „
Kokku: 1.037,2 milj.		3.046,3 milj.	4.083,5 milj

Eelnimetatud laenusummad arvas pank tervelt kätte saada. Siis juure tulevad arvata summad, mida pank mitte tervelt kätte saada ei lootnud ja nimelt:

*) Need kaks mõistet ei kata ennast mitte päris täielikult, sest on call arveid võib avada ainult, kas börsihinnaliste kaupade ehk väärtpaberite kindlus usel. Harilikku konto-korrent laenude andmine ei ole panga põhikirja järele mitte ette nähtud.

Käitesaadavaid 85 ⁰ / ₀ väärtusest	Mk. 92,6 milj.
„ 75 ⁰ / ₀ „	„ 153,7 „
„ 50 ⁰ / ₀ „	„ 310,1 „
„ 40 ⁰ / ₀ „	„ 47,8 „
„ 35 ⁰ / ₀ „	„ 9,3 „
Lootuseta	„ 8,8 „

Need andmed käivad ainult peapanga kohta. Osakondade laenu summa, mis ulatab 1178 mil. mk. peale, ei ole seesugust hindamist leidnud, kuid võib oletada, et osakondades laenu sisuliselt paremad on, mida juba see asjalugu näitab, et osakondade peasjalikult vekslid on diskonteerinud, kuna laenu välja tegid ainult 464 miljoni.

Kuigi pank võib olla omades kalkulatsioonides enam optimist oli, siiski paistab ometi igale vaatlejale silma, et emissioonipank niisugust laenu ja vekslite koormat, millest tubliski üle 1/2 ainult 5 aasta jooksul realiseeritavad võivad olla, mitte kanda ei suuda. Emissioonipanga portfelli esimene omadus peab olema, et ta täiesti likviid ja liikuv on, ja seda igal ajal võib kokku tõmmata, kui rahaturu olud nõuavad. Eesti Panga viimase paari aasta praksis on aga näidanud, et panga laenude kokkuvõtmamine peaaegu füüsiliselt võimata on. Vähemalt, ei ole sellest kokkuvõtmamisest kõikide sellekohaste kavatsuste ja energiliste võtete peale vaatamata kunagi midagi välja tulnud. Sellepärast muuseas tuleb ka arvata, et see umbes 1/3 laenudest, mida pank vormiliselt võiks kümne kuu jooksul kokku tõmmata, sisuliselt mitte kokkuvõtmata ei ole, ja nende laenude tasumine võiks sündida ainult uute värsketel laenude samaajalise väljandmisel.

Kui suuri nõudmisi sel alal rahaturu konjunktuur emissioonipangale ette seab, näitavad järgmised võrdlevad andmed :

Rootsi riigipangas langesid laenu 24. detsembril 1925. — 24. detsembril 1926. a. 406,4 miljoni krooni pealt 343,4 miljoni krooni peale, ehk üle 15⁰/₀. Hollandis langesid laenu 4. jaan. 1926. — 3. jaan. 1927. a. 465,5 miljoni pealt 440,9 miljoni peale ehk 5⁰/₀. Soome pangas langes läinud detsembrikuul jooksul 8—23 k. p. diskont 515,4 miljoni pealt 459,8 miljoni peale ehk 10⁰/₀. Daani riigipangas kõikus laenu summa viimase aasta jooksul 302,7 miljoni (aprill) ja 224,9 milj. vahel (september), ehk sellega kõikumine enam kui 25⁰/₀. Samasuguses ulatuses on ajutisi kõikumisi olnud mujadugi ka laenude tõusu suunas. Meie oludes oleks see tähendanud, et Eesti Panga laenu summa oleks kõikuda võinud üles ja alla aasta jooksul umbes 1 1/2 miljardi piires. Meil on kõikumised olnud kogu aja peasjalikult ainult ühes suunas, nimelt kasvamise poole, ilma et pangal kunagi võimalust oleks olnud, kuigi seda vahel hädasti tarvis oli, laenusid kokku tõmmata. Laenude kokkuvõtmamise ja laendamise teel korraldavad vastavad emissioonipangad raha ringvoolu ja kindlustavad raha kursi. Eesti Pangal ei ole see praegusel korral mitte võimalik ja tema üksiks abinõuks rahamärkide kokkuvõtmamise alal on välisvaluuta tagavarad, mis siis ka vastavalt aastast aastasse on kahanenud, sedamööda kuidas laenu summa tõusis, ilma et pank kunagi oleks suutnud vastupidises suunas tagajärjekalt tegutseda. Ses mõttes on Eesti Panga praegune seisukord äärmiselt hädasohtlik, sest iga väiksema nõudmine võib panga valuuta tagavarad välja pumbata, ilma et tal abinõusid oleks tagasisõtmamise teel valuuta nõudmisele piiri panna. Iseäranis hädasohtlik pangale on veel tema vahetõrge riigikassaga. Riigikassal on teatavasti pangalt saada ümarguselt 2,5 miljardi marka, millest ta igal ajal kui mitte kõik, siis vähemalt mõnisada miljoni võib välja nõuda. Eesti Panga praeguse seisukorra juures tähendaks see ainult, et pank selle

summa eest oma pangatähti riigile välja annaks, mis loomulikult ringvoolu läheks. Nii seisab panga hea käekäik täielikult riigikassa meelevalta all ja on pank võimetu midagi ette võtma kui riigikassa oma summe peaks sunnitud olema tarvitama hakkama. Emissioonipank peab aga just riigist oma operatsioonides võimalikult rippumata olema ning mitte üksi selles mõttes, et tal igal ajal võimalik oleks riigi hoitusumme välja maksta, ilma et see temale tema emissiooni alal kuidagi moodi iseäralisi raskusi valmistaks, vaid ka ses mõttes, et riik pangalt mitte suuri laenusid ei saaks teha ja sel moel rahamärkide inflatsiooni tekitada. Riigi rehanduspoliitika sihid on kõikuvad ja olenevad mitmesugustest poliitilistest kombinatsioonidest. Emissioonipanga poliitika ei või kõikuv olla, kui rahakursid kindel peab seisma, ja sellepärast peab emissioonipoliitika riiklikust rehanduspoliitikast täiesti lahutatud ja iseseisev olema ja peab viimane oma kulusid katma mitte emissiooniõigust, vaid maksustamisaparaati tarvitades.

Eesti Pangal kui emissiooni-keskpangal on praegusel kujul, nagu eelmisest järgneb, kolm suurt puudust. Ühelt poolt oli ta juba oma asutamisel kavaleitud mitte üksi emissiooni — vaid ka kommerts-pangana, mis tema hiljem just emissioonitasjanduse alal suurtesse raskustesse viis, nii et ta ilma riigi toetuseta marga kurssi hoida ei suutnud. Teiseks on ta aja jooksul täielisesse rippuvusse sattunud riigikassast. Lõpuks, olles sisulikult riiklik pank, sattus tema juhtimine poliitiliste võitluste keerdu, mis panga tegevuse peale kogu aja halvavat mõju on avaldanud.

Nende kolme pahe kõrvaldamiseks on Rahvaste Liidu finantskomitee soovitanud ja Vabariigi Valitsus on selle soovitusel omaks võtnud ühelt poolt muuta vastavalt panga põhikirja ja teiselt poolt Rahvaste Liidu eeskoostmisel tehtava välislaenu abil vabastada pank temale kui emissioonipangale mitteomastest aktivadest, nii et ta puht-emissiooni-pangana tegutsema võiks hakata.

Uue põhikirja järele on Eesti Pank emissiooni-keskpank, kes saab ainuõiguse vabariigis pangatähti valmistada ja neid välja anda 25 aasta jooksul. (§ 1.) Riik annab pangale üle oma emissiooni, välja arvatud 100 margalised ja vähemad ja tasub selle emissiooni ülevõtmise eest kullas nii palju kui riigil kulla tagavarasid on, ning ülejäänud osa kohustustest arvab maha oma eriarvest Eesti Pangas. 1 jaanuariks oli 500 ja 1000 margalisi riigikassatähti liikvel 1244,9 milj. mk. ja Eesti Panga kassades 444,4 milj. mk., kokku 1689,3 milj. mk. Riigikassa kulla tagavarad ulatavad ümarguselt 500 milj. marganti, nii et riigikassa eriarvelt Eesti Pangas kassatähtede emissiooni ülevõtmise tasuks maha tuleks arvata 1189,3 milj. mk.

Panga ülesanne on kindlustada oma tähtede kulla väärtust ja seks oistarbeks korraldada raha ringvoolu ja krediiti, kuid ühtlasi on temalt ära võetud rahvamajanduse finantseerimise ülesanne, mida ta senini täita on püüdnud.

Põhikirja järele on pank era-aktiaselts, kapitaliga 5 milj. taalert, mis on jaotatud 100.000 aktsiasse, nimiväärtusega 50 taalert iga aktsia. Kuid niihästi Vabariigi Valitsusel; kui ka Rahvaste Liidu nõukogul oli selle juures täiesti selge, et sarnase suure summa — 5 milj. taalert — võrra aktsiate mahutamise erakäsesse praegustes oludes täiesti võimatu on, kuna meil vastaval määral sellekohane erikapital puudub. Käesoleva põhikirja seaduse makspanemise seaduses tuleb sellepärast kohe ette näha, et esialgselt kõik aktsiad riigi kähte jäävad, kusjuures senise kapitali kahevõrdseks tõsimine on kavatsatud läbi viia panga tagavarakapitali põhikapitali juure arvamise teel.

Ei aga juba põhikirjas konkreetsemalt ette näha aktsiate väljamüügi võimalust tulevikus ning eriti selleks, et panga aktsiaid siis võimalikult laialistes hulkades mahutada, on uues põhikirjas aktsia 5 korda väiksem määratud praegusest nimiväärtusest

täitmise eest vastutavad samal määral kui riigiteenijad ja neil on vastavalt mitte vähemad pensioni saamise õigused (§ 40).

Pangale diskonteerimiseks ja kindlustusena esitatavate vekslite läbivaatamiseks moodustatakse nii peagangas kui ka osakondades nõukogu poolt diskontokomiteed isikute hulgas, kes kohaliku kaubanduse, tööstuse ja põllumajanduse seisukorda tunnevad ja kes täiesti iseseisvalt kõik vekslid, mis pangale esitatakse, läbi vaatavad (§ 41). Diskontokomitee poolt vastuvõetud vekslid ei ole juhatus kohustatud diskonteerima, kuid tagasilükatud vekseid võib juhatus diskonteerida ainult igakordsel nõukogu koosolekul (§ 42). Nii võib juhatus panga poliitikat ajada rippumatu diskontokomitee otsustest, nagu seda panga seisukord nõuab ja teisel poolt antud tagasilükatud vekslite esitajatele võimalus nõukogu poole apelleerida, kes lõpuliku otsuse teeb.

Vahekord riigiga ei muutu uue põhikirja järele mitte palju ja Eesti Pank jääb endiselt riigi kassapidajaks. Loomulik on, et võimalikult kõik vabad kassa reservid Eesti Panka, kui emissioonipanka kokku kogutakse ja sellepärast on ka loomulik § 44. efekkirjutus, et riik ja riigiasutused kõik omad pangavarred Eesti Pangas peavad pidama. Arusaadavalt ei käi see kohustus eraalgatuse alusel ja iseseisvate põhikirjade põhjal töötavate riigi ettevõtete kohta, kes, nagu iga teine eraettevõtte, omi pangavarred võtavad pidada oma hea arvamise järele. Nagu kõigi teiste arвете pealt, ei maksa pank ka riigi arвете pealt, nagu senini, mitte protsente. Ta võib maksta protsente ainult riigi välisvaluuta arвете pealt, mis tema valitsemisse antud ja mis väljamaal peetakse ja saab nende summade valitsemise eest tasu vähemalt 10% aastas. Emissiooni õiguse eest täidab pank renti ülesandeid, võtab riigi arвете vastu maksusid, toimetab väljamaksusid ning peab arveid vastavate riigiasutuste efekkirjutuste kohaselt. Samuti sünnib riigi sisselaenude emiteerimine ja nende valitsemine Eesti Panga kaudu (§ 44). Panga põhikirja ja seaduste täitmise järele valvamiseks võib rahaminister nimetada komissari, kes võib nõukogu koosolekust osa võtta, kuid kellel ei ole hääleõigust. Komissar võib nõukogu otsuseid kinni pidada kuni vaieluse all olev küsimus ei ole lahendatud kolmelikmelise vahekohtu poolt (§ 45). Peale komissari ei ole teistel valitsuse esitajatel õigust panga raamatute eftenäitamist nõuda ega ei ole ka valitsusel õigust mingisuguseid eeskirju pangale anda, peale nende, mis põhikirjas ette nähtud (§ 46. v. § 44).

Eesti Panga kui emissioonipanga aruanded on Eesti majanduslise elu baromeeter, millest kõik majandustegelased huvitatud on, sellepärast avaldab ta oma aruandeid 4 kord kuus efekkirjutatud vormi järele, mitte hiljem kui nädal peale tähendatud kuupäevade. Panga kasud, mis ta saab peaaegselt tarvitades oma emissiooni ainuõigust, ei või muidugi mitte minna täielikult aktsionäride käsutusse ja sellepärast on dividend peale harilikku summade mahaarvamist tagavarakapitaliks jne. kindlaks määratud 60% peale. Saab pank rohkem kasu, siis läheb sellest 1/2 tagavarakapitali juure ja teine pool jaotatakse aktsionäride ja riigi vahel pooleks. Kui tagavarakapitali kogumine lõppenud, läheb 3/4 eelpool tähendatud ülejäägist riigile ja 1/4 aktsionäridele.

Panga operatsioonidest on erilise tähtsusega vekslite diskonteerimine (§ 51 - 4). Kuna pank piinlikult peab hoidma oma summade investeerimisest pikaajaliste krediitide või ettevõtete talituskapitali alla, siis tohib ta diskonteerida ainult vekseid, mis on hääs usus ärilise tehingu tulemused, mille järele 2 ehk enam täiesti maksuvõimelist isikut vastutavad ja mille tähtajad pikemad pole kui 3 kuud. Silmaspidades väärtuste võrdlemist pikaldast ringkäiku põllumajanduses ja metsatööstuses, võib pank põllu-

majanduse veksleid vastu võtta kuni 6 kuulise tähtajaga ja melsatööstuslisi veksleid kuni 9-kuulise tähtajaga, kuid viimast laadi vekslite üldsumma ei tohi tõusta üle 40% kogu sisevekslite summast.

Emissioonipanga operatsioonid lähevad tuntuvalt lahku harilikkudest kommerts-panga operatsioonidest. Emissioonipank on eeskätt pankade pank, olles erapankade kassa-reservide hoidjaks, nende toeks raskematel aegadel ja krediidi olude korraldajaks üleüldse. Mitmel puhul on isegi küsimus üles tõstatud, kas emissioonipangale operatsioonid eraklientidega üldse soovitavad ja lubatavad võiksid olla ning selle küsimuse peale eitavalt vastatud. Mõned kaalutlused õigustavad siiski otsust, et pangale opereerimist eraklientidega keelata ei tohi. Esiteks peab meie oludes panga rediskonto-protsent pankade jaoks tingimata madalam olema kui teistele klientidele, mis panga isegi juba võrdlemisi väikest teenimisvõimalusi enam kärbib, nii et operatsioonid eraklientidega panga tulukuse tõstmise seisukohalt soovitavad on, ja teiseks saab pank paremini oma üldist ülesannet täita — olla pankade pangaks — kui ta teatud osa oma aktiiv-operatsioonidest eraklientide kaudu teeb. Nagu eelpooltoodud andmed näitavad, on emissioonipanga veksliportfelli tähtsam tunnus, et ta on äärmiselt elastiline, kõikides õige laades piirides. Kogu panga emissioonipoliitika ja sellega ühes ka rahastusteemi kindlus oleneb sellest kui elastiline on panga portfelli. Sealjuures tuleb silmas pidada, et just kriisi aegadel, kus sularaha järgi kõige suurem nõudmine on, erapangad emissioonipanga toetuse peale kindlad peavad olema, missuguste erakorraliste juhtumiste ajaks ta harilikkudel aegadel suuri reserve peab pidama. Need reservid ulatavad näiteks Inglise pangas 60% panga kohustusiest, on Ühisriikide Federal Reserve pangas 80 ümber ja kõikides enam-vähem korraldusfunktsioneerivate keskpankades mitte alla 40%.

Neist reservidest võib pank harilikul ajal osa oma kindlatele era-klientidele, kes kõige maksujõulisemate hulka riigis peavad kuuluma, vekslidiskonto või teiste likviid operatsioonide kaudu välja laenata, kuid need kliendid on ka, kelle kohustused esimestena tagasinõudmisele kuuluvad, niipea kui pank tarvilikuks peab oma portfelli koormale lõmmata, et oma enese ja kogu maa pangastusteemi ähvardava hädaoahu vastu kindlustada. Neil aegadel tõuseb harilikult erapankade rediskonto keskpangas, nii et viimasel võimata on oma reservid täiendada, laenude samadelt pankadelt sissenõudmise teel. Sellepärast on keskpank eraklientidele teatud mõttes ebasoodne pank, sest et ta jama just kriisi aegadel hädasse võib jääta.

Mis puutub panga aktiiv-operatsioonide üksikasjadesse, siis on nad küllalt selgelt ja täpselt väljendatud vastavates põhikirja paragrahvides (§ 51 ja § 52). Nendest käib punase joonena põhimõtte läbi, et pank oma aktiivid ainult likviidseid mahutada võib. Eestis sissejuurdunud ebaõistarbekohasele praksisele, mille järele pikaajalisi laenusid tehakse pankades kuni lõpmatuseni pikendatavate lühiajaliste vekslite diskonteerimise kaudu, missugune praksis meil vekslid kui lühiajalise krediidiinstrumendi mõistet täielikult kipub tumestama, on selles mõttes vastu tulnud, et vekslite ühekordne pikendamine kolme kuu peale lubatud on.

Passiv-operatsioonide alal tuleb eriliselt alla kriipsutada, et emissioonipangale sugugi soovitatav ei ole suur hoiusummade kokkukujumine. Panka peavad kogunema ainult summad, mis ajutiselt muud mahutust ei leia (riigikassa vabad ülejäägid) ehk mida tarviduse jaoks vabana tahetakse hoida (erapankade ja eraisikute kassa tagavarad).

Kõik kapitalina mahutatavad (teenida tahivad) summad peavad keskpanga hoiuarvetel puuduma.

Sellepärast ei maksa ka emissioonipangad hoiuarvete pealt intressi, sest niisugusel korral oleks nad sunnitud sissetulevaid summasid omakorda mahutama ja nad ei kujuneks mitte selleks vabaks kassa reserviks, millena nad mõeldud on. Võõra kapitali mahutamine teenimise otstarbel ei ole mitte emissioonipanga ülesanne — seda teevad erapangad. Vähematele hoiuletoojatele, kes erapanke ja ühistegelisi rahaasutusi ei usalda, tuleb riiklikkude hoiukassade võrgu loomise näol ühel ehk teisel kujul võimalus anda oma hoiusummasid riigi valitsemisele tuua.

Ka riigi üldised rahatagavarad ei kuulu õieti emissioonipanka. Kuidas nende käsi niisugusel korral võib käia, näitab kõige selgemalt just Eesti Panga senine ajalugu. Kui riigil mingisuguseid ülejääke on, mida ise lähematel aastatel oma väljaminekute katteks ei tarvita, siis võib ta neid mahutada ka sise- või väljamaa väärtpaberitesse ehk oma enese võlgade ennetähtajaliseks tasumiseks. Emissioonipangas pidagu ta ainult oma tõelisi kassa-reservisid.

Emissioonipanga tähtsamaks passiv-operatsiooniks on pangatähtede emissioon ning tema ülemaks kohuseks nende tähtede kulla väärtuse kindlustamine.

Rahaseaduses ettenähtud taalri kulla väärtuse kindlustamiseks peab pank alati põhikirja § 3 täpsemalt ettekirjutatud kullapunktide piirides rahvusvahelisteks maksudeks tarvilikku välisvaluutat müüma ja sama valuutat, mis Eestisse rahvusvaheliste maksudena sisse tuleb, ostma. Selleks otstarbeks peab ta pidama küllaldaselt kulla ja kulla vastu vahetatava välisvaluuta reserve, mis panga jooksvatest kohustustest (emissioon plus jooksvad arved) mitte alla 40% ei pea olema. Et pank ka jooksvate arvete vastu reserve peab pidama, on arusaadav, kui silmas pidada, et emissioonipanga jooksvad arved kui ilma protsendita, enesest tegelikult kujutavad teiste asutuste kassa-reserve puhtal kujul, mis iga silmapilk pangatähtedeks ümber muudetud ja valuuta vastu vahetamiseks esitatud võivad saada. Meil, kus pankade kassa-reservid igal kujul võrreldes pankade kohustustega, äärmiselt väikesed on, muutub Eesti Panga reserv tegelikult kogu riigi väliskohustuste ainsaks reserviks ja tuleb teda seda hoolsamalt üleval hoida.

Kuid need kulla- ja välisvaluuta reservid ei ole, nagu prof. Kemmerer väga tabavalt oma seletuskirjas Chile keskpanga põhikirja juure ütleb, mitte ainult selleks seal, et neid vaadelda ja nende üle rääkida. Neid tuleb tarbekorral ka maa valuuta kursi hoidmiseks tarvitada. Sellepärast ei ole 40% kaittemäär, mis põhikirjas ette nähtud, pangale sugugi mitte mingisugune minimum, millest ta alla minna ei tohi. Tarbekorral võib ta seda valitsuse loaga teha, kuid ainult teatud tingimistel, mis selle reservi uuesti kogumist kindlustaks.

Nagu juba öeldud, on nõudmised emissioonipanga vastu eriti suured kriisi aegadel. Et nende nõudmiste survet vähendada ja rahvamajanduslikku läbikäiku oludele vastavalt kokkuõmbamiseks sundida, tõstab pank neil aegadel harilikult aegsasti diskonto protsenti. Samal ajal langevad tema reservid ja tõuseb vastavalt teenivate aktiivade summa. Nii on emissioonipanga teenistus seda suurem, mida raskem on rahvamajanduse üldseisukord. Muidugi ei või seesugustest teenistusvõimalustest pank ega tema aktsionärid huvitatud olla, isegi enam — see teenistus peab neile otsekohe kahjulik olema. Sellepärast näeb panga põhikiri ette, et niipea kui panga reserv alla 40% langeb, pank kohustatud on üle selle normi emitteeritud tähtede eest kõrgemat

maksu maksuma, kui ta ise vekslid diskonto alal teenib, kusjuures see maks seda suurem on, mida madalam on kaffe protsent. Teiselt poolt on pank kohustatud, niipea kui kate alla 40% langeb, oma diskonto protsenti tõstma. Mõlemad eeskirjad muretsevad selle eest, et pangal huvi ei oleks kaffe protsenti liiga madalale lasta langeda, vaid et juhtumistel, kui kaffe protsent alla normi langeb, panga kasudes seisab, nii ruttu kui võimalik normi juure jälle tagasi jõuda.

Pikaajaliste laenude üleandmise kord ning juhtnõõrid ja täiendused põhikirjale seks ajaks kui kõik Panga aktsiad veel riigi käes on, on ette nähtud erilise põhikirja osana üleminiku määrusena (XVII). Nende määruste tarvilikkus on iseenesest mõistetav ja ei vaja erilisi seletusi.

Ei Eeesti Panga uue põhikirja maksmapanemise võimalus oleneb kavatsitava väelaenu realiseerimisest, siis on arvatud, et põhikirja seadus jõusse astub sel päeval, mil Eesti Panka Genfi protokollis ettenähtud £ 1.000.000 sisse maksetakse. Enne seda ei saa pank vastavaid põhikirja määruseid kaffevarade, samuti ka tähtede vahetuse alal täitma hakata. Et enne seda tähtaega ka rahaseadust ja emissiooni lõpetamise seadust teostama ei saa hakata, siis on nende seaduste maksmahakkamine olenevaks tehtud Eesti Panga põhikirja seaduse maksmahakkamisest.

